

Vinko Vodopivec

PRIMERJAVE OBRAVNAV NAPISA PERUGIA

Ključne besede

Napis Perugia, Umbri, Etruščani, Veneti, Mesapci, Pyrgi, Slovenci, Čehi, Albanci

Key words

Cippus Perusinus, Umbrian, Etruscan, Veneti, Messapian, Pyrgi, Slovene, Czech, Albanian

Abstract

COMPARISONS OF TREATING OF PERUGIA INSCRIPTIONS

Cippus Perusinus inscription has already been studied by many language experts and researchers. Transliteration of linguists is a quite unique but wrong at sign for the letter O as TH and the sign for the letter B with its mutations as the letter F, which as a rule did not have the Etruscans. It is clear that at transliteration of Etruscan inscriptions should also be considered different options, while many mutations in the pronunciation of similar letters are present.

Understandings are much more limited, but by translation exceed the Albanian version, which correctly takes into account appropriate dialect, as the old inscriptions are written in the then dialects. Despite the good treatment and compliance with the limits, after a detailed comparison with the Slovenian translation loses its meaning, so Albanian may not prove adequate language of comprehension.

Czech translation of Horak based on the different, unfortunately inadequate transliteration that not gives good understanding. Therefore, it is worse than the Albanian translation, but the correlation clearly indicates a better chance of understanding with the Slavic languages. Czech translation of Kollar based on the incumbent explaining with names, which does not give good results of understanding, so it is only a little better than translation of Horak. Slovene translation of Berlot is based on a modified transliteration, which is obviously wrong and not consistent with the transcription of other Etruscan inscriptions. Incorrect transcription also gives worse results, and achieving only a similar probability as the Albanian translation. Slovenian with numerous and diverse dialects again proved to be an effective tool in understanding the Etruscan Perugia inscription, while translation achieves exceptional results by the recognized letters and words. Content describes the importance of the deceased, the reasonableness and his work for the community as perceived by relatives.

Uvod

Perugia je naselje Umbrijcev in se prvič pojavi v pisni zgodovini kot Perusia, eno od dvanajstih zveznih etruščanskih mest. Prvič je omenjena v zapisih Q. Fabius Pictor-ja, ki jih uporablja Livy, za opis odprave Fabius Maximus Rullianus-a proti etruščanski zvezi v letu 310 ali 309 pr. Kr.

Cippus Perusinus je kamnita tabla odkrita na hribu San Marco, v bližini Perugia v Italiji leta 1822. Tabla ima 46 vrstic odlično vklesanega etruščanskega besedila in je eno najdaljših etruščanskih besedil.

Domneva se, da je besedilo pravna pogodba med etruščanskima družinama Velthina in Afuna glede izmenjave ali uporabe premoženja in zemljišča, na katerem je bila grobnica, ki je pripadala plemenitemu Velthinasu.

Datum napisa se ocenjuje na 3. ali 2. stoletje pr. Kr. Kamen z napisom se hrani v Narodnem Arheološkem muzeju v mestu Perugia [1].

Za primerjavo imamo kar nekaj različnih prečrkovanj tako, da je možno določiti zanesljiva, verjetna in možna prečrkovanja.

Tudi prevodov je nekaj, ki pa so tako različni, da je možna le splošna primerjava po prepoznanih črkah in besedah, medtem ko besedna - pomenska primerjava ni smiselna.

Nagrobni etruščanski kamen iz Perugia je prikazan na naslednji sliki.

Prečrkovanje

Wikipedija

Prečrkovanje napisa - Wikipedija [1] – poševno so označene drugače prečrkovane črke

Sprednja stran	preglasi	vse napake
Teurat tan-na larezu-l am-e vaχr.	1	1
Lautn Velθina-ś, eśt-la Afuna-ś, spel eθcar-u tezan,	1	5
fuśler-i tesn-ś tei-ś Raśne-ś ipa am-a hen.	0	2
Naper XII Velθinaθur-aś ar-aś,	0	3
peraścem-ul mlesc-ul, zuci eneθi ep-l, tular-u.	3	4
Aule-śi, Velθina-ś Arnza-l, clen-śi,	1	2
θi-i θi-l ścuna cen-u, e-nθfelic Larθal-ś Afune-ś,	3	9
clen, θunχul θe fala-ś.	2	5
Xiem fuśl-e, Velθina hinθa cap-e, municle-t, mas-u,	3	6
naper śranczl, θi-i falś-ti.	1	4
Velθina hut naper penez-ś mas-u.	0	1
Acnina cl-el Afuna, Velθina mler zin-ia.	2	4
In temam-er cn-l Velθina zi-a śaten-e tesn-e,	1	1
Eca Velθinaθur-aś θaura hel-u tesn-e Raśn-e ce-i.	2	5
Tesn-ś tei-ś Raśne-ś χimθ, śpel θuta ścu-na, Afuna men-a hen.	3	6
Naper ci cn-l har-e ut-uś-e.	2	2
Bočna stran		
Velθina śatena zuci enesc-i ipa spelane-θi fulum-χva.	3	6
spel-θi, rene-θi.	0	2
Estac Velθina, acil-un-e, tur-un-e, ścu-n-e.	3	4
Ze-a zuci enesc-i aθumicś.	3	4
Afuna-ś penθ-na am-a.	0	2
Velθina, Afun[a]θur, un-i ei-n zeri, una cla θi-l θunχulθ-l.	2	8
Iχca ceχa ziχ-uχ-e. [1]	6	6
	92 – 42 = 50	92

Pri preglasih so upoštewane črke:

χ kot G in c kot K

Delež napačno prečrkovanih črk:

92 / 657 = 14,00 %

Delež brez preglasnih črk:

50 / 657 = 7,61 %

Z upoštevanjem možnih preglasov prečrkovanje ustreza pogoju manj kot 10 % napak.

Komentar

Pri prečrkovanju so opazne nekatere nedoslednosti in napake:

- Zamenjmeta ali se po potrebi mešata etruščanski črki **ⱪ**, ki je L in **Ⱬ**, ki je P, čeprav je njun pomen nedvoumen.
- Znak **Ϛ** za črko G je pisan kot grška črka χ, ki pa jo zahodnoevropski jezikoslovci pri razumevanju nadomeščajo s črko G.
- Znak **ⱬ** za črko B prečrkujejo napačno kot F, saj Etruščani tako kot drugi predantični predslovanski narodi glasu in črke F niso imeli.
- Znak **ⱬ** za črko K berejo kot C po podobnosti z latinščino, v etruščanščini pa praviloma pomeni glas črke K.

- Znak $\circ$ berejo kot θ ali TH, kar je možno, je pa malo verjetno, saj imajo Etruščani le majhen delež samoglasnikov in naj bi se ta znak kot θ uporabljal šele v novejši dobi okoli 1. stoletja pr. Kr., napis pa je vsaj stoletje starejši.

Razumevanje ni podano, čeprav je predvidena delitev delno zveznega besedila in so navedena le predvidena imena pisana z veliko začetnico: *Velthinaš*, *Afunaš*, *Rašneš*, *Velthinathuraš*, *Velthinaš*, *Arnzal*, *Larthalš*, *Afuneš*, *Velthina*, *Velthina*, *Afuna*, *Velthina*, *Velthina*, *Velthinathur*, *Rašne*, *Rašneš* in *Afuna*.

Zaradi napačnega prečrkovanja črke $\circ$ kot TH in črke B kot F, ki se pojavita pri večini previdenih imen, izgubijo navedena poljubna imena še svoj morebitni smisel.

Facchetti

Transcription submitted by / Prevod je povzet po Prof. Dr. Giulio M. Facchetti. [2]

Čelna stran	preglasi	vse napake
1. [t]eurat . tanna . la . rezu l	0	0
2. ame va χ r lautn . vel θ inas . e	1	3
3. stla afunass $\dot{\le}$ lele θ caru	1	6
4. tezan fusleri tešns teis	0	5
5. rasnes ipa ama hen naper	0	2
6. XII vel θ ina θ uras aras pe	0	4
7. rasc emulm lescul zuci en	3	5
8. esci epl tularu [vacat]	2	3
9. aulesi . vel θ inas arznal cl	1	4
10. ensi . θ ii . θ il scuna . cenu . ep	2	6
11. lc . felic lar θ als afunes	2	8
12. [vacat] clen θ un χ ul θ e	3	5
13. falas . χ iem fusle . vel θ ina	1	6
14. hin θ a cape municlet mašu	1	4
15. naper . sran czl θ ii falsti v	1	5
16. el θ ina hut . naper . penezs	0	2
17. mašu . acnina . clcl . afuna vel	2	4
18. θ ina mlerzinia . inte mame	0	1
19. r . cnl . vel θ ina . zia satene	1	3
20. tešne . eca . vel θ ina θ uras θ	1	5
21. aura helu tešne rasne cei	1	3
22. tešns teis rasnes χ im θ sp	1	8
23. el θ uta scuna afuna mena	1	4
24. hen . naper . ci cnl hare utuse	2	3
Bočna stran		
25-29 vel θ ina . s / atena . zuc / i . enesci . ip / a . spelane / θ i . fulum χ	3	8
30-34 va . spel θ i . / rene θ i . est / ac . vel θ ina / acilune . / turune . sc	3	9
35-39 une . zea . zuc / i . enesci . a θ / umics . afu nas . pen θ n / a . ama . vel	3	9

40-46 θina . afun[a] / θuruni . ein / zeriuna . cl		
a . θil . θunχ / ulθl . iχ . ca / ceχα . ziχux / e [2]	8	14
	44	139

$$139 - 44 = 95$$

Delež napačno prečrkovanih črk: $139 / 657 = 21,57\%$

Delež brez preglasnih črk: $95 / 657 = 14,46\%$

Komentar

G. M. Fachetti podaja prečrkovanje, kjer so napačno prečrkovani: znak **Θ** za črko O, ki ga bere kot θ ali TH, znak **Υ** za črko G piše kot grško črko χ, znak **Β** za črko B prečrkuje napačno kot F, znak **ϸ** bere namesto K kot C po podobnosti z novejšo latinščino, znak **M** za črko Š bere kot S, znak **ζ** za črko S pa bere kot Š.

Tudi z upoštevanjem možnih preglasov prečrkovanje ne ustreza pogoju največ 10 % napačnih prečrkovanj.

Razumevanje ni podano, ob napačnem prečrkovanju, ki zajema več kot 20 % črkovnih znakov in je tudi z izločitvijo možnih preglasov neustrezno, pa tudi ni smiselno.

Albansko prečrkovanje

Copyright © 2010 Petrit Laze [3]

Čelna stran	preglasi	vse napake
TEURAT. TANNA. LA REZ UL	0	0
AME VAXR LAUTN. VELTHINAŠ E	1	2
ŠTLA AFUNAŠ SLELETHCARU	1	3
TEZAN FUŠLERI TESNŠTEIŠ	0	1
RAŠNEŠ IPA AMA HEN NAPER	0	0
XII VELTHINATHURAŠ ARAŠ PE	0	2
RAŠCEMULMLESCUL ZUCI EN	3	3
ESCI EPL TULARU	1	1
AULEŠI. VELTHINAŠ ARZNAŠ CL	1	2
ENŠI. THII. THIL ŠCUNA. CENU. E	2	4
PLC. FELIC LARTHALŠ AFUNEŠ	2	6
CLEN THUNXULTHE	2	4
FALAŠ. XIEM FUŠLE. VELTHINA	1	4
HINTHA CAPE MUNICLET MASU	2	3
NAPER ŠRANCZL THII FALŠTI V	1	3
ELTHINA HUT. NAPER. PENEZŠ	1	1
MASU. ACNINA. CLEL. AFUNA VEL	2	3
THINAM LERZINIA. INTE MAME	0	1
R. CNL. VELTHINA ZIA ŠATENE	1	2
TESNE. ECA. VELTHINATHURAŠ TH	1	4
AURA HELU TESNE RAŠNE CEI	1	1
TESNŠTEIŠ RAŠNEŠ XIMTH ŠP	1	2

EL THUTA ŠCUNA AFUNA MENA	1	3
HEN. NAPER. CI CNL HARE UTUŠE	2	2
Bočna stran		
VELTHINA Š / ATENA. ZUC / I ENESCI. IP / AŠPELANE / THI. FULUMX	3	6
VA ŠPELTHI. / RENETHI EŠT / AC. VELTHINA / ACILUNE. / TURUNE. ŠC	3	7
UNE. ZEA. ZUC / I. ENESCI. ATH / UMICŠ. AFU / NAŠ. PENTHN / A. AMA. VELTH	3	7
INA. AFUNA / THURUNI. EIN / ZERI UNA. CL / A. THIL THUNX / ULTHL. IX. CA / CEXA. ZIXUX / E	8	13
	44	89
	89 – 44 = 45	
Delež napačno prečrkovanih črk:	89 / 657 = 13,55 %	
Delež brez preglasnih črk:	45 / 657 = 8,22 %	

Komentar

Prečrkovanje ne ustreza smiselno postavljenemu pogoju, saj delež napačno prečrkovanih črk prekoračuje mejo 10 %.

Napačno prečrkovanih znakov podobne izgovorjave G in K je skupno 44, zato je izid brez njih bistveno boljši in z 8,22 % zadovoljuje zahteve še ustreznega prečrkovanja.

Horak [4]

Napis na dveh straneh kamnite plošče širine 80 cm in višine 150 cm, je eden najdaljših etruščanskih napisov. Napis je nekoliko poškodovan in restavrator je nekatere črke morda napačno popravil.

Prečrkovanje čelne strani	preglasi	vse napake
E U HUT TANČIJA LAJEC U	0	4
NAŠČEVACHDLA UTČIJ VELOJ NAME	1	7
MYL A AWUČIJ A M-SLEL E O ČARU	1	6
VEZAČIJWU MLE JA ITE WČIMY EJIM	2	10
PAMNEM ICA AŠČA HEČIČIJACEJAH	0	9
JICH VELO INAO. U RAMA RAMCE	0	5
RAMČE ŠČUL ŠČLES ČUL ŽUČIEČIJ	0	7
ESOTECU TULARU.	0	4
A U ZEMJI VELO INA MJA ZČIAL ČI	0	4
EČIMI W JI OCL MČU JA ČENU E	1	8
ČIČWELIČI A DO ALM AWUČIEM	2	9
ČIEČI O UČICHULO E	1	5
WALEMCHIEŠČWU MLE VELO INA	3	8
HIČIO A ČACE ŠČUČIČ LET ŠČASU	0	7
NADZEJAMAJAA ČIČ ZLO IIWAL MUJ	1	9
VELO INA HUT ČIJACEJAC EČIZM	0	7
ŠČASU AČČIJČIJAČ LEL AWUČIJA VELO	1	7

INAŠČ LEJA ZIN IA IN TEŠČ A ŠČER	0	4
ČČIL VELO INA ŽIJA MATJEČI E	0	5
TESNE EČA VELOŠČ AO URAMO	0	3
A U RAHELU TESNE RAMČIEČEN	0	3
TESNO ~~M~~ TEJM RAMČIEMCHIŠČO ME	1	9
VELO U TAMČUČILA AWUČIJA ŠČENA	1	8
HEČIČIJACEJAČI ČČIL HAREUT U ME	0	8
	15	156

$$156 - 15 = 141$$

Delež napačno prečrkovanih črk: $156 / 480 = 32,50 \%$

Delež brez preglasnih črk: $141 / 480 = 29,36 \%$

Komentar

Horak podaja prečrkovanje le čelne strani, ne pa tudi bočne, zato je njegov prikaz pomanjkljiv. Ker istočasno podaja tudi razumevanje, nekatere črke dodaja, nekatere pa izpušča, zato je kontrola prečrkovanja nezanesljiva.

Pri njegovem prečrkovanju so razvidne bistvene napake, saj znak **M** za črko Š bere kot M, znak **ſ** za črko M kot ŠČ, znak **D** za črko R kot D ali kot H, znak **H** za črko N kot ČIJ, znak **1** za črko P kot C in podobno, poleg tega pa uporablja tudi druge podobne različice.

Nepravilno prečrkovanih znakov je kar 156, kar predstavlja 32,50 %. Tudi z upoštevanjem preglasov črk W, je napačnega prečrkovanja še vedno 29,36 %, kar bistveno prekoračuje smiselno postavljeno mejo 10 %.

Na osnovi tako napačnega prečrkovanja je verjetnost razumevanja bistveno manjša, saj je v podrobni primerjavi treba izločiti vse napačno prečrkovane črke.

Berlot [5]

Oznake: N – napaka, P – preglesi, V- vse črke

Sprednja stran	N	P	V
-EULAT TANNA LAPEŽVL	2	2	17
AŠEVAHPL AVTN VELOINAM E	3	2	21
MTLAATUNAMŠLELEOSAPU	4	2	20
TEŽAN TUMLEPI TEŠIMTEIM	6	2	21
PAMNEM IDAAŠADENNADEP	8	0	20
XII VELOINA OUPAM APAMDE	6	0	21
PAMSEŠUL ŠLEŠCUL ŽUSIEN	4	5	21
EŠCIEDLTULAPU	2	2	13
AVLEMI VELOINAM APŽNANKL	3	2	22
ENMI OII OILMSUNA SENU E	2	2	20
DLSTELICLAPOALMATUNEM	7	1	20
KLENOUNHULOE	0	1	12
TALAMHIEŠTUMLE VELOINA	5	1	21
DINOA KADE ŠUNISLET ŠASU	4	2	21
NADER MPAN ŠZLOII TALMTIV	5	2	22
ELOINA DUT NADEPDENEŽM	5	1	20
ŠAŠU AKNINA KLEL ATUNAVEL	2	1	22

OINAŠLEPŽINIA INTEŠ AŠE	4	1	21
PSIL VELOINA ŽIA MATENE	3	2	20
TEŠNE ESA VELOINA OUPAM O	2	2	21
AUPADEL UTEŠNE PAMNESEI	4	2	21
TEŠIMTEIMPAMNEMHIŠOMD	9	1	21
EL OUTA MSUN A ATUNA ŠENA	3	1	20
DEN NADEPSI SNLDARE UTUME	5	2	22
Bočna stran			
VELOINAM / ATENAŽUS	2	2	16
IENEŠCIID / AMDELANE	3	2	17
OI TULUŠH / VAMDELOI	3	1	16
PENEOIEMT / ASVELOINA	2	1	18
ASILUNE / TUPUNEMS	3	1	15
UNEŽEA TUS / IZNEŠCI AO	2	3	18
UŠISM ATU / NAMDENON	5	1	16
AAŠAVELO / INA ATUNA	3	0	16
OUPUNI EIN / ŽEPIUNASH	3	2	18
AOILOUNH / ULOUIHSA	1	4	16
SEHAŽIHUH / E	0	4	10
	176	60	657

$$176 - 60 = 116$$

Delež napačno prečrkovanih črk: $176 / 657 = 26,79\%$

Delež brez preglasnih črk: $116 / 657 = 17,66\%$

Komentar

Berlot podaja prečrkovanje, kjer nekatere črke dodaja, nekatere pa piše v simbolih vendar je možno določiti njihovo glasovno vrednost, zato je kontrola dovolj zanesljiva.

Pri njegovem prečrkovanju so razvidne bistvene napake, saj znak **M** za črko Š bere kot M, znak **ſ** za črko M kot ŠČ, znak **ſ** za črko R kot P, znak **ſ** za črko G kot H, znak **ſ** za črko H kot D, znak **ſ** za črko K kot C, S ali Š, znak **ſ** za črko P kot Dj in druge podobne zamenjave.

Neppravilno prečrkovanih znakov je kar 176, kar predstavlja 26,79 %. Tudi z upoštevanjem preglasov črk C, S, Š, Ž, H, je napačnega prečrkovanja še vedno 17,66 %, kar bistveno prekoračuje smiselno postavljeno mejo 10 %.

Na osnovi tako napačnega prečrkovanja je verjetnost razumevanja bistveno manjša, saj je treba pri podrobni obravnavi izločiti vse napačno prečrkovane črke.

Kollar [6]

Oznake: N – napaka, P – preglesi, V- vse črke

Sprednja stran	N	P	V
-EULAT TANNA LAREŽUL	1	1	17
AMEFAHR LAUTN VELTINAS-	2	2	20
STLAAPUNAS SLELET CARU	2	3	20
TEŽAN PUSLERI TESNSTEIS	1	4	21

RASNES IPAAMAHENNAPER	0	2	20
XII VELTINA TURAS ARASPE	2	3	21
RASCEMUL MLESCUL ŽUCIEN	0	5	21
ESCIEPLTULARU	0	1	13
AULESI VELTINAS ARŽNALCL	1	5	22
ENSI TII TILSCUNA CENU E	2	4	20
PCPELICLARTALSABUNES	3	4	20
CLENTUNCULTE	2	2	12
HALASHIEM BUSLE VELTINA	2	3	21
HINTA CAPE MUNCLET MASU	1	2	21
NAPER SRAN CZLTII HALSTIV	2	3	22
ELTINA HUT NAPER PENEŽS	1	2	20
MASU ACNINA CLEL AHUNAVEL	1	2	22
TINAMLERŽINIA M-TEM AME	2	1	20
R CNL VELTINA ŽIA SATENE	1	3	20
TESNE ECA VELTINATURAST	3	2	21
AURAHHEL UTESNE RASNECEI	0	2	21
TESNSTEIS RASNESTIMTSP	2	5	21
EL TUTA SCUN A APUNA MENA	2	2	20
HEN NAPER CI CNLHARE UTUSE	0	3	22
Bočna stran			
VELTINAS / ATENAŽUC / IENESCIIP / ASPELANE	2	5	33
TI PULUMH / VASPELTI / RENETIEST / ACVELTINA	5	4	34
ACILUNE / TURUNESC / UNEŽEA ŽUC / IZNESCI AT	1	7	33
UMIKS APU / NAS PENTN / AAMAVELT / INA APUN-	4	2	31
TURUNI EIN / ŽERIUNACH / ATILT-UNH / ULTLIHCA			
CEHAŽIHUH / E	6	9	44
	52	145	655

$$145 - 52 = 93$$

Delež napačno prečrkovanih črk: $145 / 655 = 22,04 \%$

Delež brez preglasnih črk: $93 / 655 = 14,20 \%$

Komentar

Kollar podaja prečrkovanje, kjer so razvidne bistvene napake, saj znak **8** za črko B bere kot PH, znak **o** za črko O kot TH, znak **l** za črko Z kot Ž, znak **Y** za črko G kot H, znak **M** za črko Š kot S, znak **C** za črko K kot C.

Nepravilno prečrkovanih znakov je 145, kar predstavlja 22,04 %. Z upoštevanjem preglasov je napačnega prečrkovanja bistveno manj, a z 14,20 %, ne ustreza meji 10 %.

Vodopivec

Napis se bere od desne na levo, tako kot starejši venetski napisi in Pyrgijske zlate ploščice, ter od zgoraj po vrstah navzdol.

Znane in značilne so črke, ki so pisane v levi smeri: **A** = A, **Ɔ** = E, **I** = I, **o** = O, **V** = U, **Y** = G, **E** = H, **C** = K, **l** = L, **M** = M, **H** = N, **1** = P, **9** = R, **z** = S, **M** = Š, **T** = T, **Ɔ** = V in **l** = Z

Manj značilne črke so:

8 = B, ki ga jezikoslovci berejo kot F, kar je napačno, saj črke F predantični predslavski jeziki niso imeli in se je v slovanske jezike vrnila šele mnogo kasneje [7].

X = D, črka se pojavi le enkrat in mesapskih napisih pomeni črko Š, v venetskih napisih pa pomeni črko T, ker pa sta za črki Š in T že drugačna znaka, najverjetneje pomeni D, ki je tudi oblikovno blizu znaka X za venetsko črko D.

Sprednja stran

TEURAT TANNA LAREZUL	18
AMEVAGRL AUTN VELOINAŠ E	21
ŠTLAABUNAŠ SLELEOKARU	20
TEZAN BUŠLERI TESNŠTEIŠ	21
RAŠNEŠ IPAAMAHENNAPER	20
DII VELOINA OURAŠ ARAŠPE	21
RAŠKEMUL MLESKUL ZUKIEN	21
ESKIEPLTULARU	13
AULEŠI VELOINAŠ ARZNALKL	22
ENŠI OII OILŠKUNA KENU E	20
NKBELIKLAROALŠABUNEŠ	20
KLENOUNGULO	12
BALAŠ GIEM BUŠLE VELOINA	21
HINOVA KAPE MUNIKLET MASU	21
NAPER ŠRAN KZLOII BALŠTIV	22
ELOINA HUT NAPER PENEZŠ	20
MASU AKNINA KLEL ABUNAVEL	22
OINAMLERZINIA INTEM AME	21
R KNL VELOINA ZIA ŠATENE	20
TESNE EKA VELOINAOURAŠ O	21
AURAHHEL UTESNE RAŠNEKEI	21
TESNŠTEIŠ RAŠNEŠ GIMOŠP	21
EL OUTA ŠKUN A ABUNA MENA	20
HEN NAPER KI KNLHARE UTUŠE	22

Bočna stran

VELOINAŠ / ETENAZUK / IENESKIIP / AŠPELANE / OI BULUMG	41
VAŠPELOI / RENEIOIEŠT / AKVELOINA / AKILUNE / TURUNEŠK	41
UNEZEA ZUK / IZNESKI AO / UMIKŠ ABU /	
NAŠ PENON / AAMAVELO	42
INA ABUNA / OURUNI EIN / ZERIUNAKL /	
AOTLOSUNG / ULOLIGKA / OEGAZIGUG / E	53
	177

658

Komentar

Vodopivec je združil najverjetnejša prečrkovanja, zato so napačna prečrkovanja primerjana z njegovim, ki je podkrepljeno tudi z analizo predvidenih glasov.

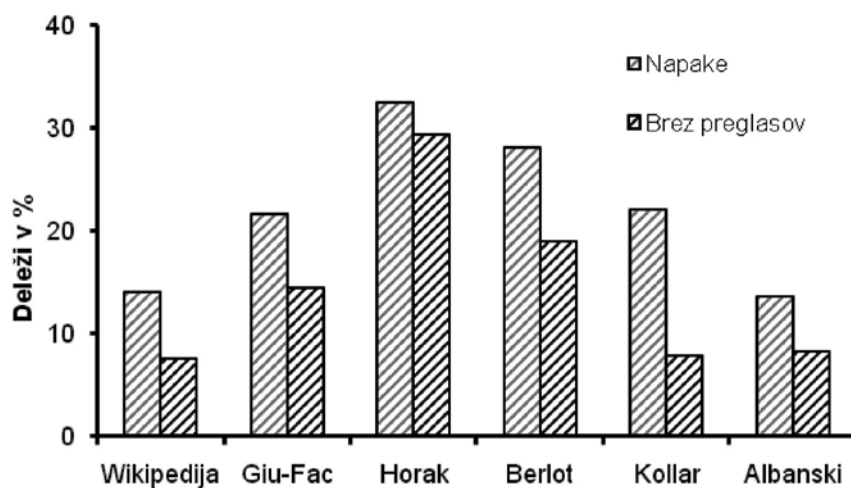
Primerjava prečkovanj

Primerjava prečkovanj je podana v tabeli 1 in v grafu 1.

Tabela 1: Primerjava prečkovanj z deleži v odstotkih

Prečkovanja	Napake	Brez preglasov
Wikipedija	14,00	7,61
Giulio-Facchetti	21,57	14,46
Horak	32,50	29,36
Berlot	26,79	17,66
Kollar	22,04	14,20
Albanski	13,55	8,22

Graf 1: Primerjava prečkovanj z deleži v odstotkih

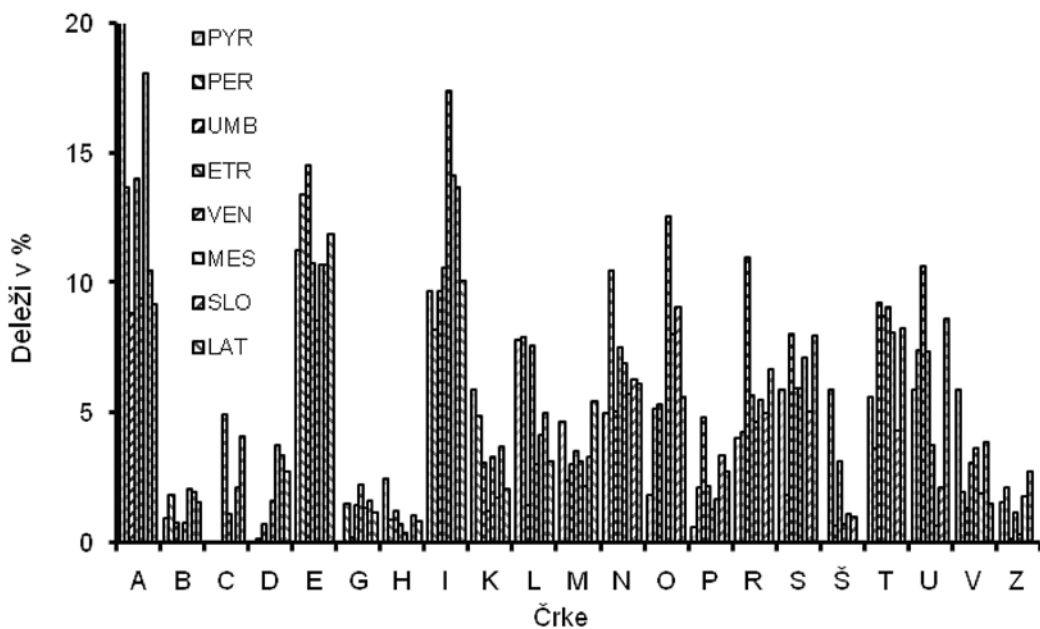

Neustrezna so prečkovanja Giulio-Facchetija, Horaka in Belota, ki močno presegajo mejo še zadovoljivega prečkovanja.

Primerjava najverjetnejšega prečkovanja z deleži črk je prikazana tudi z primerjalnimi jeziki in napisi ter je prikazana v grafu 2 in v tabeli 2.

PYR	Pyrgijske zlate ploščice	[8]
PER	Cippus Perusinus	Vodopivec
UMB	Umbrijski napisi	[9]
ETR	Etruščanski napisi	[9]
VEN	Venetski napisi	[10-12]
MES	Mesapski napisi	[13-15]
SLO	Slovenska knjižna besedila	[16]
LAT	Latinska besedila	[17]

Graf 2: Primerjava deležev črk v navedenih jezikih v odstotkih

- Izrazito izstopa perusinska črka N, ki se delno pokriva s črko M; črka S, ki bi se lahko delno pokrivala s črko K in L ter črka U, ki se pokriva s črko V.

Tabela 2: Števila in deleži črk v navedenih jezikih

Čr-ke	Števila črk								Deleži v odstotkih							
	PYR	PER	UMB	ETR	VEN	MES	SLO	LAT	PYR	PER	UMB	ETR	VEN	MES	SLO	LAT
A	65	90	2152	4337	739	1177	1493812	94413	20,31	13,70	8,85	14,04	9,38	18,09	10,47	9,19
B	3	12	193	6	63	136	276435	15995	0,94	1,83	0,79	0,02	0,80	2,09	1,94	1,56
C	0	0	0	1528	88	1	305818	42410	0,00	0,00	0,00	4,95	1,12	0,02	2,14	4,13
D	0	1	170	6	129	244	483353	28209	0,00	0,15	0,70	0,02	1,64	3,75	3,39	2,74
E	36	88	3536	3329	676	695	1529542	122232	11,25	13,39	14,55	10,78	8,58	10,68	10,72	11,89
G	0	10	55	452	176	86	233506	11908	0,00	1,52	0,23	1,46	2,23	1,32	1,64	1,16
H	8	6	294	231	30	2	149351	8589	2,50	0,91	1,21	0,75	0,38	0,03	1,05	0,84
I	31	54	2353	3269	1370	921	1955896	103853	9,69	8,22	9,68	10,59	17,39	14,15	13,71	10,10
K	19	32	753	387	261	114	528202	21394	5,94	4,87	3,10	1,25	3,31	1,75	3,70	2,08
L	25	52	350	2352	241	271	712366	32597	7,81	7,91	1,44	7,62	3,06	4,16	4,99	3,17
M	15	16	739	1088	248	143	471258	55881	4,69	2,44	3,04	3,52	3,15	2,20	3,30	5,44
N	16	69	1237	2326	544	375	902311	63007	5,00	10,50	5,09	7,53	6,90	5,76	6,33	6,13
O	6	34	1298	5	990	525	1296149	58076	1,88	5,18	5,34	0,02	12,57	8,07	9,09	5,65
P	2	14	1178	684	101	108	481082	28121	0,63	2,13	4,85	2,21	1,28	1,66	3,37	2,74

R	13	28	2676	1759	366	359	714326	69091	4,06	4,26	11,01	5,70	4,65	5,52	5,01	6,72
S	19	12	1961	1837	472	465	720550	82429	5,94	1,83	8,07	5,95	5,99	7,15	5,05	8,02
Š	0	39	168	971	59	72	142079	0	0,00	5,94	0,69	3,14	0,75	1,11	1,00	0,00
T	18	24	2245	2703	716	528	617265	85192	5,63	3,65	9,24	8,75	9,09	8,11	4,33	8,29
U	19	49	2591	2284	299	43	306424	88823	5,94	7,46	10,66	7,40	3,79	0,66	2,15	8,64
V	19	13	321	961	287	125	552382	15620	5,94	1,98	1,32	3,11	3,64	1,92	3,87	1,52
Z	5	14	35	368	24	117	392006	45	1,56	2,13	0,14	1,19	0,30	1,80	2,75	0,00
VSE	320	657	24305	30883	7879	6507	14264113	1027885	100	100	100	100	100	100	100	100

Primerjava prečkovanj je izvedena tudi z utežnimi deleži posameznih skupin glasov za iste jezike in napise ter je podana v tabeli 3. Posamezno razmerje je izračunano kot razlika posamezne skupine do deleža perusinskega napisa, pomnožena z njegovim deležem [18].

Tabela 3: Primerjava jezikov po utežnih razmerjih posameznih skupin glasov

Jezik	PYR	PER	UMB	ETR	VEN	MES	SLO	LAT
Samoglasniki: a, e, i, o, u	49,06	47,95	48,08	41,91	51,84	51,65	46,15	45,47
Razmerje	53,22	0	6,23	289,62	186,53	177,42	86,31	118,92
Zvočniki: m, n, l, r, v	27,50	27,09	21,90	28,39	21,32	19,57	23,50	22,98
Razmerje	11,11	0	140,60	35,22	156,31	203,72	97,25	111,34
Ostali soglasniki	23,44	24,96	29,02	29,70	22,11	28,78	30,35	30,55
Razmerje	37,94	0	101,34	118,31	71,14	95,35	134,53	139,53
Vsota razmerij	102,27	0	248,17	443,15	413,97	476,48	318,1	369,78

- Perusinskemu napisu so po črkah najbližji: Pyrgijska napisa, umbrijski, slovenski, latinski, venetski, etruščanski in mesapski jezik.

Primerjava samo za samoglasnike je podana v tabeli 4.

Tabela 4: Primerjava jezikov le po razlikah deležev samoglasnikov

Jezik	PYR	PER	UMB	ETR	VEN	MES	SLO	LAT
Samoglasniki	49,06	47,95	48,08	41,91	51,84	51,65	46,15	45,47
Razlika	1,11	0	0,13	6,04	3,89	3,70	1,80	2,48

- Samo po samoglasnikih je po vrsti najbližji: umbrijski, pyrgijski, slovenski, latinski, mesapski, venetski in etruščanski jezik. Mesti sta zamenjala umbrijski in pyrgijski ter mesapski in etruščanski jezik.

Izjemno nizek delež etruščanskih samoglasnikov opozarja na dosedaj napačno branje nekaterih črkovnih znakov. Najverjetneje gre za znake, ki jih zahodnoevropski jezikoslovci berejo kot TH in PH, morda pa tudi za branje črke L kot glasu U, tako kot v slovenščini.

Razumevanje

Podrobna primerjava razumevanj obravnava:

- prepoznane črke brez imen, neprevedenih besed in napačnih prečrkovanj, ki so označene krepko in morajo preseči mejo 25 % ter
- prepoznane besede, ki imajo vsaj polovico prepoznanih črk v izvornem besedilu, ki so podčrtane in morajo preseči mejo 30 %.

Na voljo imamo pet razumevanj.

- Prevod v albanščino [3]
- Horakov delni prevod v češčino [4]
- Berlotov prevod v slovenščino [5]
- Kollarjev prevod v češčino [6]
- Vodopivčev prevod v slovenščino

Obstaja tudi prevod v angleščino, ki pa ni prirejen za podrobno primerjavo, saj ni dobesečen in podaja le razumevanje v angleščini, zato ni prikazan [19].

Albanski prevod

Prečrkovanje, delitev delno zveznega besedila in razumevanje v albanščini. Avtor posebej opozarja na ustrezno delitev delno zveznega besedila in na razumevanje v narečju, kar je bistveni napredek glede na obravnavo zahodnoevropskih jezikoslovcev. Podrobna obrazložitev podanih besed je podana v navedeni literaturi [3].

At last a full and real translation of Cippus Perusinus. / Končno popolni in pravi prevod Perusinskega napisa [3].

Translated in Gheg Albanian, in Standard Albanian and in English. / Prevod v Gheg Albanščini, knjižni albanščini in angleščini.

Po vrsticah so podani:

- Numbered lines in **bold** are in Etruscan. / Oštevilčene vrstice krepke so v etruščanščini.
- **G**: Translated in Gegean Albanian dialect. / Albanski Gheg narečni prevod.
- **S**: Translated in standard Albanian. / Albanski knjižni prevod.
- Translated in English. / Angleški prevod.
- Prevod Vodopivca v slovenščino.

Both Etruscan and Gegean Albanian are written in the same alphabet. / Etruščanski in Gheg Albanski sta v isti pisavi.

Standard Albanian is written in Albanian alphabet. / Knjižna albanščina je pisana v albanski pisavi.

Kratice:

E/D eno in dvočrkovne besede I imena Č črke

B besede PČ prepoznane črke PB prepoznane besede

Pri prepoznanih črkah so upoštevani možni preglassi črk.

Delitev in prevod po stavkih	E/D	I	Č PČ	B PB
1-Te urat tan na la rez ula me vaḫr.	0/4	0/0	25	9
G <i>Te urət tan na lan rrez ula mā varr.</i> eno in dvočrkovne besede			21	9
S <i>Tē urtēt tanē na lanē rreze</i> (dritë) poshtë <i>nē varr.</i>			19	8
Our nobles left us rays (light) down the grave. Naši plemiči so nam zapustili žarke navzdol do groba.				
2-Lautn Velθinaš eštla Afuna š'slel, eθca ru te zan fušl, e ri tesn.	1/5	3/8	50	14
G <i>Eštrat e te Lartit (La-urtni) Velθina, -Afuna š'siell,</i> <i>eđ ca ru te zan pusn (gumn), e rri teš.</i>			19	9
S Eshtrat e të Urtit Velthina, -Afuna ç'sjell, dhe <i>ka ruajtur të zënë</i> guvën (pusin), <i>e rri</i> tash.			15	8
Noble Velthina's remains Afuna brings, and has kept the cave occupied and rests now. Plemič Velthina ostaja, Afuna prinaša, in je ohranil jamo zasedeno in počiva zdaj.				
3-Š'te iš Rašneš i pa ama, hen naper ḫi i Velθinaθuraš araš.	2/3	1/12	43	12
G <i>š'teiš etrusc i pa cen, hin naper ḫir i Velθinas art.</i>			18	8
S Si <i>tē</i> ish etrusk <i>i pa</i> qenë, <i>hyn nëpër</i> hir të Velthinas së <i>artë.</i>			14	6
Like to be a nonexistent Etruscan, enters through the grace of the golden Velthina. Kot da bi ne-Etruščan, vstopil skozi milost zlatega Velthina.				
4-Peraš cem ul, mlescul.	0/1	0/0	17	4
G <i>Periašt cem ul, mplecsun.</i>			14	4
S <i>Përjashta jemi ulur, mpleksur</i> (bashkë).			11	4
Outside (of the cave) we are seated, together. Zunaj sedimo skupaj.				
5-Zu ci enesci epl tu laru Auleši, Velθinaš arznal clenši.	0/3	2/14	45	10
G <i>Zu ci prifti epr tu lartu Aulesin, birin e ziarrt (e ndritun)</i> <i>te Velθinas.</i> ³			11	5
S <i>Zuri ky</i> prifti <i>epër të lartojë</i> Aulesin, birin e zjarrtë (e ndritur) të Velthinas.			10	5
The old priest began to laud Aulesi, Velthina's virile (radiant) son. Stari duhovnik je pohvalil Aulesija, svetlečega Velthina sina.				
6-Θi i θil šcuna cenu, eplcfelic.	1/1	0/0	24	7
G <i>Θir e θir šcun cetu, plac e filic</i> (bir).			13	4
S Thirr e thirr shkuan <i>këtu, plak</i> e filik (bir).			11	2

While speaking they came here, the old man and the junior.
Medtem ko je govoril so prišli sem, stari in mladi.

7-Larθal, š'Afuneš clen, θunxul θe falaš.	0/1	2/13	30	6
G <i>Larθali, diali Afunes, dægion θenie <u>fialaš</u>.</i>			6	1
S Larthali, çuni i Afunës, dægjon thënie fjalësh.			4	0
Larthal, Afuna's son, hears words -saying.				
Larthal, sin Afuna, je slišal govorjene besede.				
8-Xie m'fušl e Velθina.	1/0	1/7	16	4
G <i>Xie m'pus (guv) e Velθinas.</i>			5	2
S Hije në pus (guvë) e Velthinas.			3	1
Ghost of Velthina into the cave.				
Velthinov duh v jamo.				
9-Xin θa cap e, mu ni clet, ma su.	1/5	0/0	21	9
G <i>Xin ta cap, e mu ni clet, <u>amasu</u>.</i>			18	9
S <i>Hyn ta kap, e mu në kryet</i> (kokë), <u>ama</u> s'mund.			14	8
Enters to catch him, just around the head, but can't.				
Vstopi, da ga ujame, samo okoli glave, vendar ne more.				
10-Naper šranc zlθi i falšti Velθina.	1/0	1/7	18	6
G <i>Naperš mancie, <u>zəθi i folšti</u> Velθina.</i>			15	4
S <i>Nëpër</i> shmangie, zëthi i folte Velthina.			10	2
While shrinking back, in a gentle voice spoke Velthina.				
Medtem ko se krči nazaj, v nežnem glasu govori Velthina.				
11-Xut naper penezš, ma su.	0/2	0/0	18	5
G <i>Xutet naper pamie, <u>amasu</u>.</i>			14	4
S <i>Hutohet nëpër</i> pamje (fantazmë), <u>ama</u> s'mund.			9	3
Confuses through the vision, but can't.				
Zmedel bi s pomočjo domišljije, vendar ne more.				
12- Ac ni na! -clel Afuna.	0/3	1/5	15	5
G <i>A ca <u>na ni!</u> -cliθ Afuna.</i>			6	3
S <i>A ka ndo <u>nji!</u> -klith Afuna.</i>			6	3
Is there any one! Cries Afuna.				
Ali še obstaja! Zakriči Afuna.				
13-Velθina mler zinia.	0/0	1/7	16	3
G <i>Velθinan e <u>mle</u>r (mlon) <u>zinia</u>.</i>			9	2
S Velthinën e <u>mbulon zija</u> (terri).			4	1

The darkness covered Velthina.

Tema pokrije Velthina.

14-Inte ma mer cnl.	0/1	0/0	12	4
G <u>Ende ma mer</u> rrugen (levizien).			7	3
S <u>Ende ma merr</u> rrugën (lëvizjen).			7	3
Again he takes the way (move).				
Spet se premakne.				
15-Velθina zia, š'aten e tesne.	1/0	1/7	21	5
G Velθina <u>zi, š'at'her e teš.</u>			9	3
S Velthina <u>zi</u> (terr), si <u>atëherë e tani.</u>			7	3
Velthina dark, now and then.				
Velthina v temi, tu in tam.				
16-E ca Velθinaθuraš! - θa urah, e lutes ne Rašne.	2/3	2/12	34	9
G <u>Eca</u> trupi Velθinas! - <u>θa urata e lutet ne</u> Rašne.			13	7
S <u>Eka</u> trupi Velthinas! - <u>θa urata e lutet në</u> Rashne.			14	7
It belongs to Velthina's body! -said the prayer,				
and prays on Rashne.				
Spada k telesu Velthina! - je dejal duhovnik in moli za Rasene.				
17-Ce i tesn, š'te iš Rašneš χimθ, špelθ uta šcuna;				
Afuna mena hen.	1/2	2/11	47	13
G <u>ce i teš, š'te iš</u> Hiu Rašneš, <u>špellt ata šcun;</u> Afuna <u>mrena hin.</u>			24	10
S <u>Që</u> tani, si <u>të ish</u>Hyu Rashnesh, në <u>shpellë ata</u> erdhën; Afuna hyn <u>brenda.</u>			12	6
Just now, like He was Rashnesh God, they came at the cave;				
Afuna enters in.				
Prav zdaj, kot bi bil Rasenski Bog, pride k jami; Afuna vstopi noter.				
18-Naper ci cnl - hare, utu še Velθina š'atena.	0/2	1/7	32	8
G <u>Naper</u> cio levizie - <u>hare, aty še</u> Velθinan si <u>at'hera.</u>			17	4
S <u>Nëpër</u> këtë lëvizje - <u>hare, aty sheh</u> Velθinan si <u>at'herë.</u>			12	2
Through this delight way (move), there hi sees Velthina again.				
Skozi to svetlobo, tam ponovno vidi Velthina.				
19-Zu ci enesci i pa špela ne θi fulumχva.	1/5	0/0	30	9
G <u>Zu ci</u> prifti i <u>pa</u> yjt <u>ne</u> θenie špelle.			11	5
S <u>Zu ky</u> prifti i <u>pa</u> yjet <u>në</u> rrëfimin e shpellës.			9	5
The priest saw the stars through the cave's saying.				
Duhovnik je videl zvezde v prikazni jame.				

20-Špel θi, rene θi.	0/2	0/0	12	4
G <i>Špella</i> θir, <i>rena</i> θir.			9	2
S <i>Shpella</i> thirr (thotë), <i>retë</i> thirr (thonë).			7	2
The cave says (tells), the clouds say (tell).				
Jama pravi, oblaki pravijo.				
21-Ešt ac Velθina; aci lun, e tu ru ne šcu ne Zea.	1/5	1/7	33	12
G <i>Ešt aty</i> Velθina, <i>aty lun, e tu ru ne šcu ne</i> Zoti.			20	8
S <i>Është aty</i> Velthina, <i>atje luan</i> (lëviz), <i>e duke</i> na <i>ruajtur ne</i> , shkon <i>në</i> Zoti.			14	6
There is Velthina, there he moves, and guarding (watching) us, goes to the God.				
Tu je Velthina, tam se premika in nas varuje ko gre k bogu.				
22-Zu ci enesci: A θu mi cš Afunaš, pen θ'na ama Velθina?	1/6	2/13	39	12
G <i>Zu ci</i> prifti: <i>A θu mi</i> cš Afunas, <i>pat'na</i> qe Velθina?			13	6
S <i>Zu ky</i> prifti: <i>A mi</i> thotë kush Afunës, <i>pa të na</i> qe Velthina?			11	5
The priest said: Who can tell me, Afunas, if he saw there was Velthina?				
Duhovnik je rekel: Mi lahko poveš, Afunas, če si videl Velthina?				
23-Afunaθur u ni ei n'zeri una claθil θunxulθl.	1/2	1/8	35	8
G <i>Afuna e niu e n'zeri nia</i> cliθm cxe digxion.			12	4
S <i>Afuna e njuh</i> madje <i>n'zëri</i> thirrjen që dëgjon.			6	2
Afuna knew even by the voice, the cry hearing.				
Afuna je to vedel, saj je celo prepoznal jok.				
24- Iχca ceχa zixuxe.	0/2	0/0	14	4
G <i>I cət cena nziχun</i> (škruit).			8	3
S <i>Këtë kemi</i> nxirë (shkruar).			3	1
That we have blackened (written).				
To smo zapisali.				
Skupaj	15/58	24/145	675	181
			232	90

Narečna albanščina

Dolžine besed

Povprečna dolžina besed je $657 / 181 = 3,63$ črk

Povprečna dolžina besed

brez imen je $657 - 145 / 181 - 24 = 512 / 157 = 3,25$ črk

Povprečna dolžina besed brez imen je le nekoliko večja od pričakovane dolžine, ki je ocenjena na tri črke na besedo [10, 13, 20-22].

Ocena razumevanja

Delež prepoznanih črk je $312 / 657 = 47,49 \%$, kar je več od mejnega pogoja 25 %.

Delež prepoznanih besed je $119 / 181 = 64,67 \%$, kar je več od mejnega pogoja 30 %.

Oba izida sta izjemno dobra, kar zahteva dodatne primerjave, saj albanščina ni imela večjega vpliva na srednjeitalijske jezike.

Knjižna albanščina

Delež prepoznanih črk je $232 / 657 = 35,31 \%$, kar je več od mejnega pogoja 25 %.

Delež prepoznanih besed je $90 / 181 = 49,72 \%$, kar je več od mejnega pogoja 30 %.

Tudi knjižna albanščina dosega dobra izida; upoštevana je tudi pravilna izgovorjava črke C kot glas K.

Pri prepoznanih črkah je slabša za $47,49 - 35,31 = 12,18 \%$, pri prepoznanih besedah pa za $64,67 - 49,72 = 14,95 \%$.

Tudi ta izid je presenetljiv in zahteva dodatno primerjavo.

Horak [4]

Delitev in razumevanje

Podrobna obrazložitev podanih besed je podana v navedeni literaturi [4].

Pri prepoznanih črkah so upoštevani možni preglasi črk.

Kratice:

E/D eno in dvočrkovne besede   Č črke   B besede   PČ prepoznane črke
PB prepoznane besede

Prečrkovanje in delitev ter prevod	E/D	Č	B	PČ	PB
E U HUT TANČIJA LAJEC U					
Je u chut tančít , dlíc na	3/0	18	6	8	4
To je okus plesa, lažnivi v					
NAŠČEVACH DLA UTČIJ VELOJ NAME					
návtšévách u předků? Velké jméno	0/0	26	5	9	2
naštevanju prednikov? Veliko ime					
MYL A AWUČIJ A M-SLEL E O ČARU					
měl jako vůdce a myslel , že (pohází) od kouzla	4/0	22	8	13	5
kot vodja je mislil, da je kot mag					
VEZAČIJ WU MLE JA ITE W ČIMY EJIM					
vězícího ve mně . Já jdoue ve stínu jeho	1/2	26	8	10	5
zaljubljen vame. Grem v njegovi sencí					
PAMNEM ICA AŠČA HEČIČIJACEJAH					
pamětliv jsa ještě věčí (a) vnímal	0/0	26	5	6	1
pozoren še vedno na stvari (a) zaznava					
JICH VELO INAO. U RAMA RAMCE					
je velice jinak . V rámu rámce	1/0	22	6	13	6
je zelo različna. V okvir krste					

RAM ČE ŠČUL ŠČLES ČUL ŽUČIEČIJ <u>rám te</u> srazil, <u>přes</u> víko vhozený sem trčil, vrgli so čez pokrov in ESOTECU TULARU.	0/1	25	6	7	3
<u>jsem ted v</u> hrobce. jaz sem zdaj v grobu.	1/0	13	4	5	3
A U ZEMJI VELO INA MJA ZČIAL ČI <u>A vzemi zcelajiné</u> moje tělo. Či In v zemlji je povsem drugačno moje telo. Ali EČIMI W JI OCL MČU JA ČENU E	2/1	24	8	10	5
jsem <u>v</u> něm vůbec, musím ovšem <u>cenu jeho</u> jaz sem v njej, vendar sem moral svojo ceno ČIČ WELIČI A DO ALM AWUČIEM	2/2	21	8	7	3
cítit strašně, <u>ale pro</u> požitky vládnutím občutit grozno, vendar koristi za obvladanje ČIEČI O UČICHULO E	1/2	22	6	2	1
vonící, <u>ó utichlo jest.</u> vonji oj so utišani.	2/0	15	4	6	3
WALEM CHIEŠČ WU MLE VELO INA <u>Valem</u> (vší) touhu <u>ve</u> mně <u>zcela jinam</u>	0/1	23	6	10	4
Vali (vsi) želja so v meni popolnoma drugačni HIČIO A ČACE ŠČUČIČ LET ŠČASU	1/0	24	6	2	1
vrhám <u>a</u> doufaje srazit běh doby udan in v upanju, da čas delovanja NADZEJAMAJA A ČIČ ZLO IJ WAL MUJ	1/1	26	8	7	1
tot'naděje <u>moje!</u> A pocítit <u>zlo</u> , tot' osud můj! in upanja mine! In čutim zlo to moje usodo! VELO INA HUT ČIJACEJAC EČIZM	0/0	24	5	10	3
<u>Velice jiná</u> (je) <u>chut'</u> , vnímající věčnost Zelo različno (je) okus, zaznava večnosti ŠČASU AČ ČIJČIJAC LEL AWUČIJA VELO	0/1	29	6	7	3
<u>času.</u> Ačnyní-tušíc marnost vládnutí <u>velice</u> čas. Čepřav je zdaj nečimrnosti upravljanja INAŠČ LEJA ZIN IA IN TEŠČ A ŠČER	1/2	25	8	7	4
<u>jináč</u> marností smysl, <u>aj jiných</u> radosti <u>a</u> strastí. dober ali slab občutek, in drugih radosti in naporov. ČČIL VELO INA ŽIJA MATJEČI E	1/0	23	6	8	3
Nyni-vše zcela <u>jiné</u> , co-živé <u>matoucí je</u> Zdaj sem popolnoma drugačen, kar dela zmedo je TESNE EČA VELOŠČ AO URAMO	0/1	21	5	7	2
<u>děsně</u> , <u>jsa</u> množství běd napácháno. grozno počutje z bedo povzročeno.					

A U RAHELU TESNE RAMČIEČEN

<u>Ale v rakvi tēsne</u> omezován Toda v krsti sem tesno omejen	2/0	22	5	10	4
TESNoM TEJM RAMČIEM CHIŠČO ME <u>tēsny̋m tím rámcem</u> , teskno mi blizu tega okvira, občutim domotožje	0/1	25	5	11	3
VELO U TAMČUČILA AWUČIJA ŠČENA <u>velmi</u> , jako <u>tam</u> čučíčí panovník <u>sténám</u> . močno, saj tu čakam odprtje stene.	1/0	26	6	10	3
HEČIČIJACEJAČI ČČIL HAREUT U ME Věci belestivé <u>včíl hárají vemně</u> . Večje bolečine učeč trgam stvari v meni.	1/1	27	6	9	4
	25/15	480	146	194	76

Dolžine besed

Povprečna dolžina besed je $480 / 146 = 3,29$ črk, kar je blizu pričakovane dolžine, ki je ocenjena na tri črke na besedo [10, 13, 20-22].

Ocena razumevanja

Delež prepoznanih črk je $194 / 480 = 40,42\%$, kar je več od mejnega pogoja 25 %.

Delež prepoznanih besed je $76 / 146 = 52,05\%$, kar je več od mejnega pogoja 30 %.

Komentar

Horak podaja razumevanje le čelne strani, ne pa tudi bočne, zato je njegov prikaz pomanjkljiv.

Pri njegovem prečrkovanju so razvidne bistvene napake, zato je verjetnost razumevanja bistveno manjša, saj je bilo treba izločiti vse napačno prečrkovane črke.

Berlot [5]

Napis Peruggia, je eden najdaljših etruščanskih napisov in je dokaj dobro ohranjen. Avtor podaja obsežno primerjavo dela jezikoslovcev, njihovo možno število besed, sam pa podaja delitev na besede in razumevanje v slovenščini in nemščini. Podrobna obrazložitev podanih besed je podana v navedeni literaturi [5].

Delitev in razumevanje

Pri prepoznanih črkah so upoštevani možni preglesi črk.

Kratice:

E/D eno in dvočrkovne besede Č črke B besede

PČ prepoznane črke PB prepoznane besede

Prečrkovanje, delitev in prevod	E/D	Č	B	PČ	PB
-EULAT TANNA LAP EŽ Poroča Tanna Lap je Pomni Tanna Lap je VL/AŠEVAH PLAV TN VELOINA ME/M	0/1	15	4	1	1
<u>ovlaščena plava ta velika</u> naša ovlaščen in moder ta veliki naš TLA ATU NAM ŠLELEO SAPU/T EŽ	0/1	24	5	14	4
<u>tla atu nam žeļu</u> šepet je tu atu nam želel šepet je ANTU M LEPI TEŠIM TE IM	0/1	22	6	14	5
Antonu mi <u>lepi tešim te</u> jim Antonu mi lepo tešim te in PAMNEM IDA AŠA DEN NA DEP	1/2	18	6	9	3
<u>pomnem</u> ide an <u>den na</u> grob pomnem da gre na grob XII VELOINA OUPAMA PAMDE	0/1	20	6	8	3
12 <u>velika</u> upamo pomne 12 veliko upamo pomnemo PAMSEŠ U LŠ LEŠCU LŽ U SIENEŠCI	0/0	21	4	8	1
obisk v gaju <u>leščevju le u senci</u> obisk v gaju v senci leščevja EDL TU LAPU AVLE MI VELOINAMA	2/2	25	7	12	4
jedel <u>tu</u> teletino. Tu <u>mi velikimi</u> je jedel tu teletino. Tu mi velikim PŽNAL KLENMI OII OILM SUNA SENU	0/2	24	6	10	3
ponižen priklonjen <u>oj oljen</u> soncem <u>senco</u> ponižni in priklonjeni maziljeni soncem in senco EDL S TELIC LAP OALM ATU NEM	0/1	26	6	14	3
jedel <u>si</u> telečje meso <u>oljeno atu</u> njemu jedel si telečje meso darovano atu njemu KLENOUN HULOE TALAM HI EŠ TUMLE	1/0	24	7	10	2
<u>nudi</u> vsem tisto ki je <u>tamle</u> nudi vse tisto ki je tam VELOINA DINO AKADEŠU NIS LETŠASU	0/2	26	6	6	2
<u>velika</u> Diana padel <u>niz leta</u> velika Diana pade niz leta NA DER MPAN S ŽLOI I TALM TI	0/0	28	5	12	3
<u>na</u> grob sprejel <u>s</u> žalostjo in <u>tale ti</u> na grob sprejet z žalostjo in tu ti VELOINA D UT NA DEP DE NEŽ MŠAŠU	2/2	21	8	10	4
<u>velika</u> Diana <u>uteši na</u> grob da <u>ne maščuje</u> velika Diana uteši grob da ne maščuje	1/3	25	8	13	3

AK NINA KLEL ATU NA VELOINA ak Nina klije atu na velikem če Nina klije atu na velikem	0/2	22	6	12	4
ŠLEP Ž I NIA INTEŠAŠE P SIL šlemu je in njim odlaša pa sila šlemu je in njim odlaša pa silna	3/0	21	7	6	3
VELOINA ŽIAMA TENE TEŠNE E SA velika žeja duše tešenje je za velika žeja duše teši za	1/1	24	6	15	5
VELOINA OUPAMO A U PADELU TEŠNE veliko upamo a v nebesih tešenje veliko upanje v nebesih teši	2/0	26	6	14	5
PA MNE SE I TEŠIM TE IM PAMNEM pa nam se i tešim ter jih pamnem pa nas sam se tešim ter jih pomnem	1/4	23	8	14	6
HIŠOM DELOU TAM SU NA ATU NAŠE dobro delo tam so na atu naše dobro delo tam so atu našem	1/2	29	7	14	6
NADEN NA DEP SI SNL DARE U TUME nade na grobu si snel darove v temi. nade na grobu si snel darove v temi.	1/2	24	8	16	7
Bočna stran	E/D	Č	B	PČ	PB
VELOINA M/A TEN AŽ U SIENEŠCI Velika moja duša až v senčnem Velika moja duša ko v senci	1/2	23	6	12	4
ID/A MD ELANE OI TULUŠ H / VAM DELOI ide med jelovje oj tuli k vam delaj gre med jelovje oj tuli k vam delaj	1/2	26	8	14	4
PENEOIEM T/A S VELOINA ASILU NE pepevaj tu z veliko silo ne pepevaj tu z veliko silo ne	1/2	25	6	14	4
/ TU PUNEM SUNE ŽE AT U S/IZNEŠCI tu nakljub suncu že tam v senci kljubuj soncu že tam v senci	1/3	24	7	11	4
AOUŠISM ATU / NAM DENONA AŠA uči atu nam prijateljem ena uči atu nam prijatelj eno	0/0	22	5	6	2
VELO/INA ATUNAO UPUNI EIN / ŽE PIU velika atuna upolni ki že pije veliko atu izpolni ki že pije	0/1	26	6	16	5

NAS *HAO ILOSUN H/U LOU IH SASEH AŽ*

nas ko iloun vse jih izsuši až	0/2	26	7	12	4
nas ko ilo vse jih izsuši kot IHUH/E (jelov) storž.	0/0	5	1	0	0
jelov storž.					
	18/42	658	178	317	104

Dolžine besed

Povprečna dolžina besed je $658 / 178 = 3,70$ črk, kar je precej več od pričakovane dolžine, ki je ocenjena na tri črke na besedo [10, 13, 20-22].

Ocena razumevanja

Delež prepoznanih črk je $317 / 658 = 48,18\%$, kar je več od mejnega pogoja 25 %.
Delež prepoznanih besed je $104 / 178 = 58,43\%$, kar je več od mejnega pogoja 30 %.

Komentar

Berlot podaja razumevanje na osnovi v precejšnjem obsegu privzetega prečrkovanja, saj so razvidne bistvene napake glede na prečrkovanja drugih etruščanskih napisov, zato je verjetnost njegovega razumevanja bistveno manjša, saj je bilo treba izločiti vse napačno prečrkovane črke.

Kollar [6]

Delitev in razumevanje

Podrobna obrazložitev podanih besed je podana v navedeni literaturi [6].
Pri prepoznanih črkah so upoštevani možni preglesi črk.

Kratice:

E/D eno in dvočrkovne besede   Č črke   B besede   PČ prepoznane črke
PB prepoznane besede

Prečrkovanje, delitev in prevod	E/D	Č	B	PČ	PB
-EULAT TANNA LAREŽUL / AMEFAHR LAUTN VELTINAS E/STLA APUNAS					
Oulad dana Laržuv obepachat slavetno Volotinah jest : Lar ohnoš	0/1	48	9	15	3
Sklad dne Laržuv obhaja slavnost Volotina je: predstavljene žrtve SLEL ETCARU / TEŽAN PUSLERI TESNS TEIS/ RASNES IPAAMA HEN NAPER / slal te kaži težanu poslovo desione dviech					
Rasnech župamach hen imjapro poslal da oznani ljudem in slom dvanajstih Rasenskih žup imenovanih	0/1	49	11	26	6

XII VELTINA TURAS ARAS PE/RAS CEMULMLESCUL ŽUCI EN/
ESCI EPL TULARU /

12: Volotina **turach jarach perach** homolmojech

chce honositi **pre** hrobku 0/0 55 10 17 3

12 točk: Volotina z visokim silnim kamenim nasipom bo slavil, da grob

AULESI VELTINAS ARŽNAL CL/ENSI

TII TILS CUNA CENU E /

Aulovi Volotinah Jarnov **člensi**. Dvie **dils kona syn** a 1/0 42 9 15 4

Aulovi Volotina Jarnov članu si. Dva dela zakona in sin

PC PELIC LARTALS ABUNES/ CLEN TUNCULTE /

plk **velik** Larthovah ohneh. **Člen** Žahvolote 0/1 31 6 11 2

človek velik Larthova je žrtev. Član Žahvolote

HALAS HIEM BUSLE VELTINA /

HINTA CAPE MUNCLET MASU /

palach sjem pošle. Volotina **gonta** chopi **imanislem maso** 0/0 42 8 22 6

polena sem pošilja. Volotina hiša zbere dar mesa

NAPER SRANC ZL TII HALSTI V/ELTINA HUT

NAPER PENEŽS/

imjapre sronec 20 liber. Dvie **plasti** Volotina

hut imjapre penezech, 0/1 42 9 26 6

za težo 20 £. Dva dela Volotinina hiša in sicer denar

MASU ACNINA CLEL AHUNA VEL/TINAM

LERŽINIAM TEMAME /

masa jahnina slal ohnovu Volotinie **lechinie**. **Temumech** 0/0 42 7 20 5

meso jagnjeta poslal v dar Volotina plemeniti. Temni

RCNL VELTINA ŽIA SATENE / TESNE ECA VELTINATURAS

konal Volotina chce **sotnech desiat eša**. Volotina **turaho** 0/0 39 8 16 3

stori da Volotina bo boril enajste. Volotina, velikega

T/AURA HELU TESNE RASNE CEI / TESN STEIS

RASNES TIMTS P/EL

tura hul, desjat Rasnech dzivich **desione** dveh

Racnech kutech **pre** 0/0 45 10 13 2

vola za raženj, Rasen bogu dvanajst Rasenskih hiš za

TUTAS CUNA APUNAMENA / HEN NAPER

CI CNL HAREUTUSE

cudach **kona ohenumena**, **hen imjapre** dzivy **konal** Harature 0/1 40 8 22 5

kraje dela žrtvene, župa imenuje bogu dela Harature

Bočna stran

VELTINA S/ATENA ŽUC/I ENESCI IP/A SPELANE/

TI PULUMH / VA SPELTI /

Volotina **sotna** chce **ohnesiti**. **Župah spoluneti polomech**,

ve spalty 0/1 49 9 27 7

Volotina bitko bo slavil. Župe naloge dele v požaru
 RENETI EST / AC VELTINA / AC ILUNE / TURUNESC/
 UNEŽEA ŽUC/ IZNESCI AT /
odneti jest. Jak Volotina, jak Vilune furensk honežu
 hoče ohnesci do 0/3 51 11 23 7
 odneso. Kako Volotina kot Vilune vola gonijo bo držal do
 UMIKS APU/NAS PENTN / AAMA VELT/INA APUN- /
 TURUNI EIN/ŽERIUNAC H / A
umiey tohenach poutnama. Volotina
 ohen tureny nažerovnat chce. 0/1 50 11 22 5
 ujete žrtve pentlje. Volotina žrtev vola žrtvovati hoče.
 TIL T-UNH/ULTL IH CA / CEHAŽI HUH/E
 Di! Žahvolotuv ich sasekati hoče.
 Sev Žahvolotuv jih sasekati hoče. 0/2 25 6 11 3

Vse 1/12 655 131 286 67

Dolžine besed

Povprečna dolžina besed je $655 / 131 = 5,00$ črk, kar je bistveno več od pričakovane dolžine, ki je ocenjena na tri črke na besedo in celo več kot je povprečna slovenska leposlovna beseda, ki ima le 4,55 črke [10, 13, 20-22].

Imena po vrsti in številu črk: 7, 8, 2, 7, 6, 8, 6, 7, 8, 7, 7, 8, 7, 7, 5, 6, 9, 7, 7, 6, 7, 9.

Skupaj 22 imen s 151 črkami, zato je dolžina besed brez imen $655 - 151 / 131 - 22 = 504 / 109 = 4,62$ črk, kar je še vedno več od obeh pričakovanj.

Ocena razumevanja

Delež prepoznanih črk je $286 / 655 = 43,66$ %, kar je več od mejnega pogoja 25 %.

Delež prepoznanih besed je $67 / 131 = 51,15$ %, kar je več od mejnega pogoja 30 %.

Komentar

Kollar podaja razumevanje na osnovi v precejšnjem obsegu privzetih imen, ki zaradi poljubnosti in postavljenih zahtev ne morejo biti upoštevana, zato je verjetnost njegovega razumevanja bistveno manjša.

Vodopivec

Delitev delno zveznega besedila in prevodi v narečno dobesedno in prosto knjižno slovenščino ter v angleščino.

Kratice:

E/D eno in dvočrkovne besede Č črke B besede PČ prepoznane črke
PB prepoznane besede

Sprednja stran

Prvi stavek

	E/D	Č	B	PČ	PB
TEU RAT TANNA LA REZUL AME VAGRLAU TN VELOI NAŠ					

Tvoj rat Tanna **le rezal zame zagrlau ten veljak naš** 0/2 38 10 27 9

Tvoj boj Tanna je rezal zame, ko te je našega veljaka
zagrnila tema

Your fight Tanna had cut for me, when you our worthy
wrapped dark

E Š TLA A BU NAŠ SLE LE OKARU TEZAN BUŠL ERI
TESN ŠTEIŠ

je šl tla a bi naš sel le okaru tesan pošl rei tesn stojiš 3/2 42 14 39 14

si šel tja, da bi naš sel le okaran tesan došel v raj, tesen stojiš
you go there, that our messenger csolded and tight come to
paradise, you tight stand

RAŠNEŠ IPA AMA HEN NAPER DII VELOI NA
OURAŠ ARAŠ PE

rašneš ipak nama žen naber daj veljak na rovaš araš pa 0/2 40 11 36 11

raševinast čeprav nam žena bere, daj veljak na rovaš in zaaraš
sackclothes while wife read us, give worthy on score and advanced

RAŠKE MUL MLESKUL ZUKI ENE S KIE PL TULARU.

raške mal mleka tuki ene s kje pol tolaru. 1/1 34 9 29 9

raševino za malo mleka in si tukaj ti po tolarju.
sackcloth for little milk and you are here by living gift.

Drugi stavek

AULEŠI VELOI NAŠ AR ZNAL KLEN Š IOI
IOI L ŠKUNA KENU

Auleši veljak naš raj znal klen šo joj joj le škoda cenu 2/1 41 12 36 12

Umrlji veljak naš, raj te je poznal, klen šel joj joj, škoda cene
Our deaths worthy, paradise knew you, oh oh you go vigorous,
harm price

EN K BELI KLA RO AL ŠA BUNEŠ.

en k beli kla roj al ša budeš. 1/4 21 8 20 8

in v beli tu raj boš šel.

and in white heaven you will go.

Tretji stavek

KLEN OUN GULO E BALAŠ GIEM BUŠLE VELOINA
HINO A KAPE

Klen uon gule valaš grem pošle veljak gino kape 0/0 42 9 34 9

Klen ven gol ležiš, grem potem veljak, ginil glava
Vigorous out naked lie, then I go worthy, pine head

MUNI KLE T MASU NAPER Š RAN K ZLOI I
BALŠ TI VELOINA HUT14

meni kle tu masu naber še ran ko zlodej je boljš ti veljak hud 4/1 43 14 37 14

meni, tu to meso naberi še mlad ko zlodej je, boljše ti veljak hud
mine, here that meat gather still young when the devil is,
better you worthy angry

NAPER PENEZŠ MASU AK NINA KLEL
A BUNA VELOINA M LER

naber penez še masu ak nina klel a ven veljak mi lep 3/1 41 12 36 12

naberi penez, še meso če leži boš klel, a ven veljak mi lep
coin collect, even if the meat lies you cursed, but out
of my nice worthy

ZINIA IN TEM AME R KNL VELOINA ZIA ŠAT ENE
TESNE E KA

zini in tem zame rs konc veljak zija šaht ene tesne je ko 2/2 41 13 36 13

sin in s tem je zame res konec veljak, zija grob in tesen je ko
son and with this is ifor me really the end worthy, grave
gapet and tightis when

VELOINA OURAŠ O AURAH E L U TESNE RAŠNE KEI
TESN ŠTEIŠ

veljak turaš u urakel u tesne rašne koj tesn stojiš 2/0 43 10 35 10

veljak potuješ u orakel v tesni raševini ko tesno stojiš
worthy to oracle travel in tightsackcloth when you stand tightly

RAŠNEŠ GIMO Š PEL O U T A ŠKUNA A BUNA MENA
HEN NAPER11

rašneš himno še pel ta škoda a ven meni žen naber 2/0 39 11 31 11

raševinast himno še pel si a škoda da ven meni ženi nabereš
sackclothes you still sang the hymnbut a loss that out
of to me wife gather

KI KNL HARE U TUŠE.

ko konc hara u duše.

1/1 14 5 11 5

ko konec para u duši.

when the end destroyin the soul.

Bočna stran

VELOI NAŠ ETE NAZ UKI ENESKI IPAŠ PEL ANE

OI BUL UMG VAŠ

Veljak naš ate nas uči enesti ipak pel ane oj bul umik vaš 0/1 44 13 39 13

Veljak naš ate nas uči enosti, čeprav je pel in oj bil umnik vaš

Worthyour father teaches us of unity, even he sang

and oh intellectual your

PEL OI RENE OIEŠ TAK VELOINA AKI L UNE TURU

NEŠK UNE ZEA

pel oj rane ajaš tak veljak aki le une turu nesk une zla 1/1 44 13 39 13

pel, oj rane ajaš tak veljak, če le ene potuješ neseš in zlo

sang, oh wounds you dandle such worthy, if you

onla travel and carry and evil

ZUK IZNES KI AO UMIK ŠA BU NAŠ PE NONA AMA

VELOINA A BUNA

tuk iznes ki au umik šal bu naš po noni nama veljak a vun 1/5 44 14 37 14

tu izneseš, ko joj umnik šel bo naš po noni, nam veljak ven,

carry out here, oh when an intellectual you will go after

nana,worthy out of for us

OURUNI EIN ZER IUNAK L AO TLO SUN GULO LIG KA

OE GAZI GUG E.

ohrani en zelo junak le au tlo sin guli glih ko oj gazi grub je. 2/3 45 15 35 15

ohranjen en cel junak, le joj tla sin guli enako kot joj ga gazi grob.

saved is one full hero, but the son oh grind the earth equally

as the grave tremple him oh.

25/27 658 193 557 192

Neprepoznana je le ena beseda Tanna, ki pomeni ime, lahko pa bi pomenila tudi temna.

Povprečna dolžina besed je $658 / 193 = 3,41$, črk, kar je več od pričakovane dolžine 3 črke na besedo, vzrok pa je v lepem napisu brez okrajšav.

Ocena razumevanja

Delež prepoznanih črk je $557 / 658 = 84,65$ %, kar je več od mejnega pogoja 25 %.

Delež prepoznanih črk je $192 / 193 = 99,48$ %, kar je več od mejnega pogoja 30 %.

Glosar po stavkih in vrsticah

Kratice pri glosarjih / Abbreviations at glossary

SK	Slovensko knjižno	Literary Slovenian	[23]	okr	okrajšava	abbreviation
SN	Slovensko narečno	Dialectal Slovenian		preg	preglas	mutation
HK	Hrvaško knjižno	Literary Croatian	[24]	prem	premet	toss
PL	Pleteršnikov slovar	Pleteršnik's dictionary	[25]	sin	sopomenka	synonym

Prvi stavek

TEU	toj, tvoj – okr, preg, SN, SK	your
RAT	rat, boj – SN, HK, SK	fight
TANNA	Tanna – ime	Tanna – name
<i>različica</i>		
TANNA	<i>tamna, temna – preg, SN, SK</i>	<i>dark</i>
LA	la, le – preg, SN, SK	just
REZUL	rezəl, rezal – preg, SN, SK	cut
AME	ame, zame – okr, SN, SK	for me
VAGRLAU	zagrnu, zagrnil – preg, SN, SK	wrap
TN	tm, temi – okr, preg, SN, SK	dark
VELOI	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
NAŠ	naš – SK	our
E	e, je – oke, SN, SK	was
Š	ša, šel – okr, SN, SK	went
TLA	tla, tle, sem – preg, sin, SN, SK	here
A	a, da – okr, SN, SK	that
BU	bu, bi – preg, SN, SK	will
NAŠ	naš – SK	our
SLE	sel – prem, SK	messenger
LE	le – SK	just
OKARU	okaru, okaral – okr, preg, SN, SK	scold
TEZAN	tesan, tesen – preg, SN, SK	tight
BUŠL	došl, došel – okr, SN, SK	come
ERI	rei, raj – prem, preg, SN, SK	heaven
TESN	tesn, tesen – okr, SN, SK	tight
ŠTEIŠ	šteiš, stojiš – okr, preg, SN, SK	stand
RAŠNEŠ	rašneš, raševinast – preg, SK	sackcloth
IPA	ipak, vendar – okr, HK, SN, SK	still
AMA	ama, nama – okr, SN, SK	to us
HEN	žen, ženi – okr, preg, SN, SK	to wife
NAPER	naber, naberi – preg, okr, SN, SK	gather
DII	dij, daj – preg, SN, SK	do

VELOI	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
NA	na – SK	on
OURAŠ	rovaš – prem preg, SN, SK	score
ARAŠ	araš – SK	advance
PE	pə, pa – preg, SN, SK	however
RAŠKE	raške, raševine – preg, SK	sackcloth
MUL	mal, malo – okr, preg, SN, SK	little
MLESKUL	mlekul, mleka – SN, SK	milk
ZUKI	tuki, tukaj – preg okr, SN, SK	here
ENE	ene, in – SN, SK	and
S	s – SK	with
KIE	kje, tu – sin, SN, SK	here
PL	pol, po – okr, SN, SK	after, by
TULARU	tular, tolar – preg, sin – življenjski dar, SN, SK	tolar – living gift

Drugi stavek

AULEŠI	uleši, umrli – HK, SN, SK	dead
VELOI	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
NAŠ	naš – SK	our
AR	raj – okr, prem, SK	heaven
ZNAL	znal – SK	know
KLEN	klen – SK	vigorous
Š	šo, šel – okr, SN, SK	went
IOI	joj – SK	oh
IOI	joj – SK	oh
L	l, le – okr, SN, SK	only
ŠKUNA	škoda – preg, SK	harm
KENU	cenu, ceno – preg, SN, SK	price
EN	en – SK	one
K	k – SK	to
BELI	beli, belini – okr, SN, SK	white
KLA	kla, tu, sin, SN, SK	here
RO	roj, raj – okr, preg, SN, SK	heaven
AL	al, ali – okr, SN, SL	but
ŠA	ša, šel, okr, preg, SN, SK	went
BUNEŠ	budeš, boš – HK, SN, SK	you will

Tretji stavek

KLEN	klen – SK	vigorous
OUN	uən, ven – prem, preg, SN, SK	out

GULOE	gule, gole – preg, SN, SK	naked
BALAŠ	valaš, ležiš – preg, sin, SN, SK	lie
GIEM	grem – preg, SK	go
BUŠLE	pošle, poslej, potem – preg, SN, SK	after
VELOINA	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
HINOA	gina, gine – preg, SN, SK	pine
KAPE	kapo, glava, vodnik – sin, SN, SK	head
MUNI	məni, meni – preg, SN, SK	to me
KLE	kle, tu – sin, SN, SK	here
T	t, to – okr, SN, SK	this
MASU	masu, meso – preg SN, SK	meat
NAPER	naber, naberi – preg, SN, SK	gather
Š	še – okr, SK	just
RAN	ran, zgodnji – sin, SN, SK	early
K	ko – okr, SK	when
ZLOI	zlodej – okr, SK	evil
I	je – okr, SK	is
BALŠ	balš, bolje – preg, SN, SK	better
TI	ti – SK	you
VELOINA	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
HUT	hut, hud – SN, SK	angry
NAPER	naber, naberi – okr, preg, SN, SK	gather
PENEZ	penez, denar – SN, SK	money
Š	še – okr, SK	still
MASU	masu, meso – preh, SN, SK	meat
AK	ak, če – sin, SN, SK	if
NINA	nina, spi – SN, SK	sleep
KLEL	klel – SK	coursed
A	a, toda – SN, SK	but
BUNA	bun, ven – preg, SN, SK	out
VELOINA	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
M	m, mi – okr, SN, SK	to me
LER	lep, preg – SK	nice
ZINIA	sina, sine – preg, SN, SK	son
IN	in – SK	and
TEM	tem – SK	to these
AME	ame, zame – okr, SN, SK	for me
R	res – okr, SK	really
KNL	knc, konc, konec – okr, preg, SN, SK	end

VELOINA	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
ZIA	zja, zija – okr, SN, SK	gape
ŠAT	šat, šaht, grob – okr, sin, SN, SK	shaft, grave
ENE	ene, in – SN, SK	and
TESNE	tesne – SK	tight
E	je – okr, SK	is
KA	ka, ko – preg, SN, SK	when
VELOINA	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
OURAŠ	turaš, potuješ – preg, SN, SK	travel
O	o, v – preg, SN, SK	to
AURAHHEL	orakel, preročišče – preg, sin, SN, SK	oracle
U	u, v – SN, SK	in
TESNE	tesne – SK	tight
RAŠNE	rašne, raševinaste – preg, SK	sackcloth
KEI	kej koj, takoj – okr, preg, SN, SK	immediately
TESN	tesn, tesen – okr, SN, SK	tight
ŠTEIŠ	šteiš, stojiš – preg, SN, SK	stand
RAŠNEŠ	rašneš, raševinast – preg, SK	sackcloth
GIMO	himno – okr, preg – SK	hymn
Š	š, še – okr, SN, SK	still
PEL	pel – SK	sing
OUTA	outa, tu – SN, SK	here
ŠKUNA	škuda, škoda – preg, SN, SK	damage
A	a, toda – SN, SK	but
BUNA	uen, ven – preg, SN, SM	out
MENA	mena, meni – preg, SN, SK	to me
HEN	žen, ženi – preg, SN, SK	to wife
NAPER	naber, naberi – preg, SN, SK	gather
KI	kə, ko – preg, SN, SK	when
KNL	knc, konc, konec – okr, preg, SN, SK	end
HARE	hare, hara, uničuje – preg, sin, HK, SN, SK	destroy
U	u – SK	in
TUŠE	duše – preg, SK	soul
<i>Četrty stavek</i>		
VELOI	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
NAŠ	naš – SK	our
ETE	ete, ate ata – preg, SN, SK	father
NAZ	naz, nas – preg, SN, SK	us

UKI	uki, uči – preg, SN, SK	teach
ENESKI	enesti, enosti – preg, SN, SK	unity
IPAŠ	ipak, čeprav – HK, SN, SK	though
PEL	pel – SK	sing
ANE	ane, ene – preg, SN, SK	one
OI	oj – SK	oh
BUL	bəl, bil – preg, SN, SK	was
UMG	umik, umnik – okr, preg, SN, SK	intellectual
VAŠ	vaš – SK	your
PEL	pel – SK	sing
OI	oj – SK	oh
RENE	rene, rane – preg, SN, SK	wounds
OIEŠ	oješ, ajaš – preg, SN, SK	dandle
TAK	tak – SK	such
VELOINA	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
AKI	aki, ki – SN, SK	who
L	lə, le – okr, SN, SK	just
UNE	une – SK	their
TURU	turati, potovati – okr, SN, SK	travel
NEŠK	nesk, nes, nese – preg, SN, SK	carry
UNE	une, ine, in – preg, SN, SK	and
ZEA	zla, zlo – preg, SN, SK	evil
ZUK	tuk, tukaj – okr, preg – SN, SK	here
IZNES	iznes, iznesi – SN, SK	carry out
KI	ki, ko – preg, SN, SK	when
AO	ou, joj – preg, sin, SN, SK	oh
UMIK	umik, umnik – okr, SN, SK	intellectual
ŠA	ša, šel – okr, preg, SN, SK	went
BU	bu, bo – preg, SN, SK	will be
NAŠ	naš – SK	our
PE	pe, po – preg, SN, SL	after
NONA	nona, babi – SN, SK	nana
AMA	ama, nama – okr, SN, SK	to us
VELOINA	veloi, veljak – okr, preg, SN, SK	worthy
A	a, toda – SN, SK	but
BUNA	vuna, ven – SN, SK	out
OURUNI	ohrani – preg, SK	save
EIN	ein, en – SN, SK	one
ZER	zer, zelo, pravi – SN, SK	real

IUNAK	junak – SK	hero
L	l, le – okr, SN, SK	just
AO	au, joj – SN, SK	oh
TLO	tlo, ilo, zemljo – SN, SK	clay, earth
SUN	sin – preg, SK	son
GULO	gulo, guli – SN, SK	grind
LIG	lih, glih, ravno, enako – okr preg, SN, SK	equally
KA	ka, ko – preg, SN, SK	when
OE	oj, joj – preg, SN, SK	oh
GAZI	gazi – SK	tremple
GUG	grub, grob – okr, preg, SN, SK	grave
E	e, je – okr, SN, SK	is

Najpogostejša beseda VELOI 4x in VELOINA 6x s pomenom veljak angleško worthy se s enakim pomenom pojavi tudi v drugih predantičnih napisih.

Reti

VELGANU velmož – preg, prem, SK worthy Cel [20-21]

Veneti

VALEI valei, veljak – okr, preg, SN, SK worthy Pa25
 VALI valij, veljak – okr, preg, SN, SK worthy Pa26, Ca11
 VALOI valoj, veljak – okr, preg, SN, SK worthy 16 [10-12]

Mesapci

VALAT valak, veljak – okr, preg, SN, SK worthy 150
 VALDAN valdn, veljak – okr, preg, SN, SK worthy 100
 VALDES valdes, veljak – okr, preg, SN, SK worthy 100
 VALE valei, veljak – okr, preg, SN, SK worthy 88
 VALETAS valed, veljak – sin, SN, SK worthy 60, 60, 60, 60
 VALLA valai, veljak – okr, preg, SN, SK worthy 107, 120, 132
 VALLAI valai, veljak – preg, SN, SK worthy 158
 VALLAID valaig, veljak – preg, SN, SK worthy 158, 166
 VALLAS valas, veljak – preg, SN, SK worthy 62 [13-14]

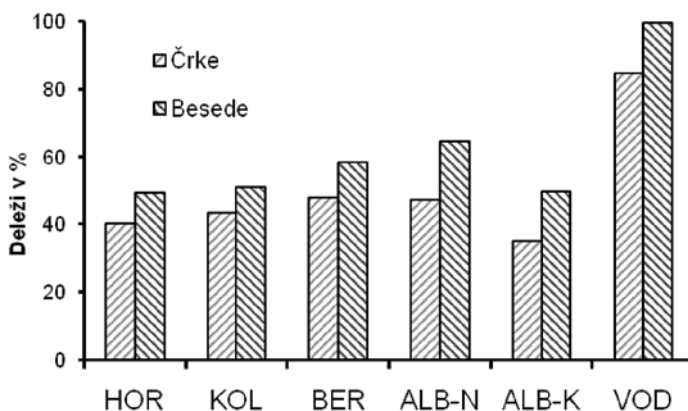
Primerjava razumevanj

Primerjava razumevanj napisa je prikazana z deleži prepoznanih črk in prepoznanih besed v tabeli 5 in na grafu 3, za:

HOR	Horakov prevod v češčino	[4]
KOL	Kollarjev prevod v češčino	[6]
BER	Berlotov prevod v slovenščino	[5]
ALB-N	albanski prevod v narečno albanščino	[3]
ALB-K	albanski prevod v narečno albanščino	[3]
VOD	avtorjev prevod v narečno slovenščino	

Tabela 5: Primerjava prepoznanih črk in besed v odstotkih

Primerjava razumevanj	Črke	Besede
HOR	40,42	49,34
KOL	43,66	51,15
BER	48,18	58,43
ALB-N	47,49	64,67
ALB-K	35,31	49,72
VOD	84,65	99,48

Graf 3: Primerjava prepoznanih črk in besed v odstotkih

- Horakov prevod je najmanj verjeten, vendar le zaradi izjemno slabega prečrkovanja, zato vseeno kaže na ustreznost razumevanja v slovanskih jezikih.
- Kollarjev prevod je po kazalcu prepoznanih črk in besed sicer verjetnejši, z opustitvijo predvidenih imen pa bi bil lahko izid še bistveno boljši.
- Berlotov prevod je bolj verjeten in je že bliže albanskemu, vendar je zaradi bistveno napačnega prečrkovanja slabši kot bi lahko bil, kaže pa na prikrojevanje prečrkovanja, delitve na besede in razumevanja, kar ne daje ustreznih izidov.
- Albanski narečni prevod ima po prepoznanih črkah in besedah boljša izida od Horakovega in Kollarjevega češkega, pa tudi od Berlotovega slovenskega prevoda, čeprav imajo razen Kollarjevega bistveno slabše prečrkovanje. Knjižni prevod pa je že slabši ob navedenih prevodov. To kaže na to, da albanski jezik ni imel večjega vpliva na srednjeitalijske jezike in na okoliško predslovansko prebivalstvo in so opazne celo nekatere slovanske izposojenke v albanščini. Albanščina ima le malo povezav z značilnimi indoevropskimi jeziki: z germanskimi ima le okoli 3,0 %, s slovanskimi le okoli 3,6 % in z romanskimi jeziki okoli 6 % [26]. Večji romanski vpliv je možna posledica dolgotrajne rimske zasedbe.
- Po verjetnosti izstopa prevod avtorja, ki je zaradi ustrezne primerjave uporabil slovenska narečja, podobno kot albanski prevod.

Albanski, Horakov in Kollarjev češki, Berlotov slovenski in prevod avtorja izpolnjujejo mejne pogoje, so pa bistveno različni, zato je umestna še dodatna primerjava.

Jezikovni vidik

Albanski jezik nima značilnih povezav z germanskimi, romanskimi in slovanskimi jeziki, zato je podano razumevanje jezikovna stranpot.

Češčina ni najprimernejši jezik za razbiranje starih jezikov, saj v primerjavi s slovenščino, slovaščino, wendščino, kašubščino, bolgarščino in makedonščino ne izkazuje ustreznih pokazateljev arhaičnosti.

Slovenščina ima z vsemi slovanskimi jeziki daleč najboljše povprečne povezave [26] in s svojimi številnimi in raznolikimi narečji omogoča najustreznejše razumevanje.

Vsebinski vidik

Albansko razumevanje daje le malo verjetno vsebino, saj je le preveč mistično obarvano, kar ni skladno s praktično naravnostjo tedanjih ljudstev.

Razumevanje Horaka v češkem jeziku smiselno opisuje možno počutje pokojnika v grobu v spremenjeni in omejeni možnosti, kot si ga predstavljajo sorodniki, pri čemer so kljub bistveno različni vsebini opazne skupno prepoznane besede.

Razumevanje Kollarja v češkem jeziku opisuje žrtvovanje, kjer sodeluje 12 rasenskih rodov, pri čemer so kljub različni vsebini opazne skupno prepoznane slovenske in slovaške besede, ki pa se v prostem prevodu pojavijo kot češke. Prevod je zaradi različnih podanih možnostih težaven, vendar se da razbrati bistvo vsebine razumevanja.

Berlotova vsebina je sicer možna je pa podobno albanskemu prevodu le preveč privzeta, da bi realno opisovala pomen očitno nagrobnega spomenika. Uporablja božanstva sonca, teme, vode in očeta, ki sem jih pustil kot besede in ne kot imena, saj imajo nedvoumen pomen, zato je smiselni prevod nekoliko težji, saj se mešajo stvarne in mistično darovanjske vsebine.

Avtorjevo razumevanje opisuje stvarne želje, ki so jih svojci želeli zapisati mrtvemu v spomin. Opisujejo njegovo pomembnost, umnost in delo za skupnost. Številne daljše besede so nespremenjene razumljive v sedanjem slovenskem jeziku in njegovih narečjih.

Dolžine besed

Albanski prevod ima povprečno dolžino besed 3,63 črke, brez predvidenih imen pa ima povprečno dolžino besed 3,25. Z največjim deležem kratkih besed pa kaže na prikrojevanje prečrkovanja in razumevanja.

Češki prevod nima imen in ima najkrajšo dolžino povprečne besede, le 3,16 črk.

Berlotov prevod ima povprečno dolžino 3,72, kar je precej več in z velikim deležem kratkih besed kaže na prikrojevanje prečrkovanja in razumevanja.

Kollarjev prevod ima povprečno dolžino 5,00, kar je največ in celo z izločitvijo imen je dolžina še vedno 4,62, kar je celo več od povprečne dolžine slovenskih leposlovnih besed, ki je 4,55 črke. Z daleč najmanjšim deležem kratkih besed kaže na slabo razumevanje.

Avtorjev prevod ima le eno ime, ki je razumljivo tudi pomensko, brez njega pa povprečno dolžino 3,40 črk na besedo.

Razlike v dolžinah so pomemben pokazatelj in pri slovenskem prevodu kažejo na večjo povprečno dolžino od pričakovane dolžine treh črk, saj napis nima običajnih okrajšav in so praviloma prisotne le narečne okrajšave, zato je povprečna dolžina precej večja od drugih predantičnih predсловanskih napisov.

Število imen

Največ 24 imen ima albanski prevod, sledi mu Kollarjev prevod z 22 imeni, Berlotov prevod s 5 imeni brez imen bogov sonca, zemlje, vode, teme in ata; avtojev in Horakov prevod pa nimata nujnih imen, kar potrjuje smiselno razumevanje, saj ni bilo treba iskati rešitev v poljubnih imenih.

Pregled po najkrajših besedah

Pogoste najkrajše eno in dvočrkovne besede kažejo na prilagajanje razumevanja z bolj podrobno delitvijo [27], in so po številu in deležih prikazane v tabeli 6.

Tabela 6: Eno in dvočrkovne besede po številu in deležih v odstotkih

Prevod	enoč.	delež	dvoč.	delež	skupaj	delež
Albanski	15	8,29 %	58	32,04 %	73	73 / 181 = 40,33 %
Horakov	25	17,12 %	15	10,29 %	46	46 / 146 = 24,70 %
Berlotov	18	10,11 %	42	23,60 %	60	60 / 178 = 33,71 %
Kollarjev	1	0,76 %	12	9,16 %	13	13 / 131 = 9,92 %
Slovenski	25	12,95 %	27	13,99 %	52	52 / 193 = 26,94 %

- Število albanskih besed prevoda je 181, Horakovih je zaradi le prednje strani samo 146, Berlotovih je 178, Kollarjevih je le 131, avtorjevih slovenskih pa je 193.
- Enočrkovne besede so značilnost slovenskih in slovanskih narečij, ki knjižne dvočrkovne besede krajšajo na enočrkovne besede in tu izstopa avtorjev slovenski prevod kot najustreznejši. Kollarjev se razlikuje od slovenskega za razliko 17,02 %, albanski za 13,39 %, Berlotov za 6,77 %, Horakov pa le za 2,24 % in je smiselno ustreznejši od Berlotovega in albanskega prevoda.
- Bistveno večje število dvočrkovnih albanskih besed pa kaže na nujnost pogostejše delitve, ki daje več možnosti različnega razumevanja, zato je večja verjetnost prikrojevanja besedila. Horakov in avtorjev slovenski prevod sta po tem kazalcu bistveno boljša od albanskega, kar kaže na manjšo potrebo prikrojevanja besedila in na smiselnost razumevanja v slovanskih jezikih. Slabši pa je Berlotov prevod, kar kaže na prikrojevanje izkazano že pri prečrkovanju in je razvidno tudi pri delitvi na besede in pri razumevanju.
- Kollarjev prevod se drži predhodnih obravnav z imeni, kar se pozna tudi v tej primerjavi, kjer izrazito odstopa in je od vseh najmanj verjeten, saj z najmanjšim številom besed in kratkih besed izkazuje slabo razumevanje.
- Slovenski prevod ima daleč najboljši skupni izid, kar potrjuje pravilnost razumevanja v slovenskem jeziku.

Delitve

Delitve naj bi bile pri postavljenih pikah, ki niso nujno ločila in pri novih vrsticah, ki tudi ne pomenijo vedno ločenih besed, zlasti pri bočni strani, kjer so vrstice krajše. Kljub temu je število združevanj s pikami ali vrsticami možnih ločenih besed odličen kazalec večje nujnosti prikrojavanja takega združevanja. Preveritev je narejena glede na spletno prečkovanje, ki zajema tudi pike v besedilu in je prikazana v tabeli 7.

Število albanskih besed prevoda je $130 + 51 = 181$, Horakovih je zaradi le prednje strani samo 146, Berlotovih je $132 + 46 = 178$, Kollarjevih je $94 + 37 = 131$, avtorjevih slovenskih pa je $138 + 55 = 193$.

Tabela 7: Deleži združevanja besedila pri pikah in vrsticah v odstotkih

Avtor prevoda	prednja stran			bočna stran			vsa združevanja			
	pike	vrst.	delež	pike	vrst.	delež	vse pike	vse vrst.	vse	delež
Albanski	12	7	19/130=14,62	13	6	25/51=49,02	25	13	38	38/181=20,99
Horak	20	4	24/146=16,35							
Berlot	19	11	30/132=22,73	11	15	26/46=56,52	30	26	56	56/178=31,46
Kolar	9	8	17/94=18,09	12	0	12/37=32,43	21	8	29	29/131=22,14
Vodopivec	14	5	19/138=13,77	11	7	18/55=32,73	25	12	37	37/193=19,17

- Največjo zanesljivost po tem kazalcu kaže prevod avtorja, Albanski prevod se mu približuje, Horakov prevod kaže večjo zanesljivost, Kollarjev prevod je slabši, Berlotov prevod pa je daleč najslabši.

Pogoste besede

Pogoste in vsaj dvočrkovne besede so podane po prevodih. Števila pomenijo: DB – dolge besede, PDB – pravilne dolge besede, VB – vse, vsaj dvočrkovne besede, PB – pravilne, vsaj dvočrkovne besede. Napačna prečkovanja so označena krepko poševno, smiselni preglasi pa poševno. Pravilne so besede, ki nimajo napačno prečrkovanih črk.

- Številke pri imenih pomenijo število imen in število pravilno preslovenjenih imen.

	DB	PDB	VB	PB
Albanski				
Imena: 6x <i>Vel</i> tina, 4x <i>Af</i> una, 2x <i>Vel</i> tinaš, <i>Vel</i> tinaturaš, Rašneš			14	1
Besede: 4x <i>ci</i> , <i>naper</i> , <i>ne</i> , <i>ti</i> 3x <i>ca</i> , <i>enesci</i> , <i>ma</i> , <i>ni</i> , <i>zu</i> 2x <i>ac</i> , <i>ama</i> , <i>snl</i> , <i>hen</i> , <i>iš</i> , <i>na</i> , <i>pa</i> , <i>ru</i> , <i>su</i> , <i>šcuna</i> , <i>šte</i> , <i>ta</i> , <i>te</i> , <i>tesn</i> , <i>tu</i> , <i>zu</i>	22	22	63	63
Horak				
Imena: -			0	0
Besede: 7x – <i>velo</i> , 4x – <i>ina</i> , 2x – <i>awučija</i> , <i>ččil</i> , <i>čič</i> , <i>heči</i> , <i>hut</i> , <i>ja</i> , <i>me</i> , <i>mle</i> , <i>ščasu</i> , <i>tesne</i> , <i>wu</i>	30	30	33	33
Berlot				
Imena: 2x <i>Lap</i>			2	0
Besede: 10x <i>velo</i> ina, 6x <i>na</i> , 5x <i>atu</i> , 3x <i>dep</i> , 2x <i>asa</i> , <i>až</i> , <i>edl</i> , <i>ež</i> , <i>ida</i> , <i>im</i> , <i>nam</i> , <i>pamnem</i> , <i>sienesči</i> , <i>tešim</i> , <i>tesne</i> , <i>tu</i> , <i>že</i>	16	14	50	28

Kollar

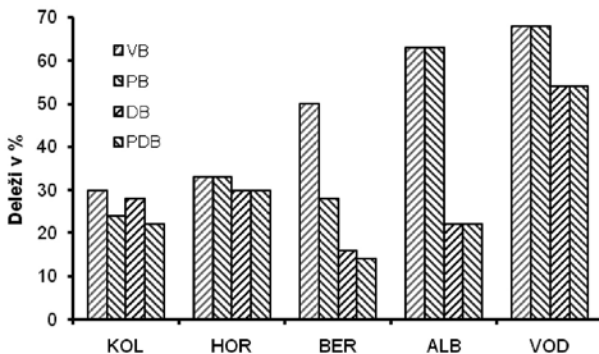
Imena: 8x Veltina, 2x Rasnes, Veltinas			11	2
Besede: 4x naper, 2x ac, apunas, cuna, enesci, est, hen, masu, teis, tesne, tesns, tii, turas, žuci	28	22	30	24

Vodopivec

Imena: Tanna			1	1
Besede: 7x veloina, 5x naš, 4x naper, veloi, 3x buna, pel, 2x ama, ame, ao, bu, ene, hen, ioi, ka, ki, klen, masu, oi, ouraš, pe, rašneš, ša, škuna, šteiš, tesn, tesne, une	54,	54	68	68

Imena ne podajajo osnove za razumevanje napisov, zato so navedena ločeno in niso posebej primerjana. Podane primerjave po navedenih skupinah besed so po njihovem številu podane v naslednjem grafu 4.

Graf 4: Primerjava pogostih besed glede na prečrkovanje in daljše besede v odstotkih

- Kollarjev prevod ima dovolj dobro prečrkovanje, zato se le malo spremeni, pa tudi dvočrkovnih besed ima le zelo malo.
- Horakov prevod se sicer le malo spremeni, upoštevati pa je treba daleč največji obseg preglasov, ki so le preveč privzeti.
- Berlotov prevod se bistveno spremeni z upoštevanjem napačnega prečrkovanja, ima pa tudi precej dvočrkovnih besed.
- Albanski prevod ima visoko vrednost, ki ostane, saj v pogostih besedah nima napačnih prečrkovanj, bistveno pa se spremeni z izpustitvijo dvočrkovnih besed.
- Vodopivčev prevod se z izpustitvijo dvočrkovnih besed le malo spremeni.

Besedni pomen

Zbrane so skupne pogoste besede, ki se primerjajo po svojem pomenu z najverjetnejšim slovenskim prevodom.

Albanski	4x - naper – skozi, 2x – ama – bil, hen – vstopil, šcuna – šel, tesn – zdaj
Horak	7x velo – zelo, 2x – tesne – tesno
Berlot	10x veloina – velika, 2x – tesne – tešenje
Kollar	4x – naper – imenovan, 2x – hen – župa, masu – meso, tesne – deset
Vodopivec	7x – veloina - veljak, 4x – naper – naber, 2x – ama – nama, hen – žen, masu – meso, škuna – škoda, tesn – tesen

Albanski prevod ima različne pomene pri skupnih pogostih besedah glede na primerjalni slovenski prevod.

Horakov prevod ima le eno enako besedo - tesne, besedo veloina pa deli na velo, ki ima enak pomen in na besedo ino, ki ima različen pomen.

Berlotov prevod ima podoben pomen le pri najpogostejši besedi, pri drugi skupni besedi pa ima bistveno različen pomen.

Kollarjev prevod ima pri skupnih pogostih besedah le pri besedi masu enak pomen pri drugih pa je pomen bistveno različen.

Vodopivčev primerjalni prevod ima tudi pri skupnih pogostih besedah razvidno največjo podobnost med stvarnim zapisom in slovenskim pomenom.

Skupnost primerjav

Prav vse primerjave dajejo bistveno prednost zadnjemu prevodu v slovenskem jeziku, zato je gotovo najzanesljivejši.

Skupni prevod

Skupni prevod v slovenščino

Tvoj boj Tanna je rezal zame, ko te je našega veljaka zagrnila tema, si šel tja, da bi kot naš sel le okaran tesen došel v raj, tesen stojiš raševinast čeprav nam žena bere, daj veljak na rovaš in zaaraš raševino za malo mleka in si tukaj ti po tolarju.

Umrlj veljak naš, raj te je poznal, klen si šel joj joj, škoda cene in v beli tu raj boš šel.

Klen ven gol ležiš, grem potem veljak, ginil si glava meni, tu to meso naberi še mlad ko zlodej je, boljše ti veljak hudi naberi peneze, še meso če leži boš klel, a ven veljak mi pridi lep sin in s tem je zame res konec veljak, zija grob in tesen je ko veljak potuješ u orakel v tesni raševini ko tesno stojiš raševinast, himno še pel si a škoda je, da ven meni ženi nabereš ko tvoj konec me para u duši.

Veljak naš ate nas uči enosti, čeprav je pel in joj bil umnik je vaš pel, oj rane ajaš tak veljak, če le ene potuješ in neseš in zlo tu izneseš, ko joj umnik šel bo naš po noni, nam veljak ven, ohranjen je cel junak, le joj tla sin guli enako kot joj ga gazi grob.

Skupni prevod v angleščino

Your fight Tanna had cut for me, when you our worthy wrapped dark, you go there, that you our messenger scold and tight come to paradise, you tight stand sackclothes while

wife read us, give worthy on the score and advanced sackcloth for little milk and you are here by tolar – the living gift.

Our death worthy, paradise knew you, oh oh you go vigorous, that is harm price and in white heaven you will go.

Vigorous out and naked you lie, then I go worthy, you the head of mine pine here, that meat gather still young when the devil is, better you worthy angry coin collect, even if the meat lies you cursed it, but out of my nice worthy son come and with this is for me really the end worthy, grave gaped and tight is when worthy to oracle travel in tight sackcloth when you stand tightly sackclothes, you still sang the hymn but a loss is, that out of to me wife you gather when the end destroy me in the soul.

Worthy our father teaches us of unity, even he sang and oh intellectual your sang, oh wounds you dandle such worthy, if you only travel and carry and evil carry out here, oh when an intellectual you will go after nana, worthy out of for us saved is one full hero, but the son oh grind the earth equally as the grave tremple him oh.

Razlikovanje različnih prevodov

Nepoznavalci ugotavljajo, da gre za različne vsebinske prevode istega besedila, ki povrhu dosegajo še bistveno boljše izide kot so predvideni za še smiselno razumevanje predantičnih slovenskih napisov, zato naj ne bi bili znanstveni. To je še posebej razvidno pri albanskem prevodu, kjer šele dodatne analize kažejo na prikrojjevanje besedila s pretirano delitvijo delno zveznega besedila. Trditev o neznanstvenosti prevodov je napačna, zato je treba podati širši pregled pojmov, dejstev in zaključkov.

Prečrkovanje

Obravnavani napisi so praviloma podani v večinoma znanih in zanesljivih črkovnih znakih, saj je le nekaj znakov, ki jih jezikoslovci zaradi nerazumevanja obravnavanih napisov še niso uspeli ustrezno prečrkovati. Pri njih upoštevajo grški in latinski črkovni vpliv, kar pa je za staroslovenske napise stranpot saj grščina nima večjih povezav z germanskimi, romanskimi in slovanskimi jeziki, latinščina pa ni izvorni jezik in ima drugačne glasove: F, ki ga tedanji slovenski jeziki nimajo in take, ki se s časom spreminjajo, kar nedvoumno velja za C, ki se je od prvotne vrednosti K prelevil v C.

Meje še smiselnega razumevanja

Meje smiselnega razumevanja z deleži 25 % prepoznanih črk in 30 % prepoznanih besed so postavljene kot najmanjše zahteve in podajajo razlikovanje glede razumevanja v slovenščini od razumevanj v latinščini, nemščini in grščini, saj slednje po obeh kazalcih ne dosegajo niti 10 %, različna razumevanja v slovanskih jezikih pa izkazujejo precej večje verjetnosti.

Izgovor jezikoslovcev

Jezikoslovci praviloma pojasnjujejo predantične slovenske napise s poljubnimi imeni in sami priznavajo, da obravnavanih napisov ne razumejo. Ker nimajo dokazov za zavračanje razumevanj v slovenskem jeziku trde, da je zaradi različnosti razumevanj tako razumevanje

poljubno in zato ni znanstveno. Te trditve prevzemajo novinarji in s tem tudi ljudstvo, čeprav ne temelje na znanosti, ampak gre za trditve ob pomanjkanju dokazov.

Različnost razumevanja je temeljno jezikovno pravilo

Delno različna razumevanja istega besedila so smiselna, saj še v neposrednem govoru pride do nesporazumov, ki se jih ob obojestranski zavzetosti za razumevanje lahko pojasni s vprašanji in obrazložitvami. Zapisana beseda pa je nespremenljiva mumija in še pri normiranem jeziku zapisano vsebino praviloma razumemo drugače, zato so potrebna dodatna pojasnila, ki lahko razbistre morebitne različice razumevanja.

Pri predantičnih napisih razumljivih v slovenščini, takih pojasnil ni, zato je treba upoštevati tudi podatke o starosti napisa, o mestu najdbe, o vsebini sorodnih napisov in druge podatke, ki nam lahko vsaj nakažejo verjetno vsebino obravnavanega napisa.

Različna razumevanja v različnih slovanskih jezikih izkazujejo značilne besedne podobnosti, ki so glede na zelo dobre jezikovne povezave slovanskih jezikov smiselne in po primerjavi podobnih besed, utemeljujejo jezikovne značilnosti obravnavanih napisov.

Razvidno je, da je zapisana beseda nespremenljiva in ker ni dodatnih pojasnil, je različnost razumevanja temeljno jezikovno pravilo.

Primerjalne verjetnosti razumevanja

Dejstvo je, da so različna razumevanja nekaj običajnega, zato se šele z analizami določi večjo ali manjšo primerjalno verjetnost. Najustreznejše so primerjave razumevanj istega besedila v različnih jezikih, ki nedvoumno podajajo tako najustreznejši jezik razumevanja, kot najustreznejše razumevanje.

Razločevanje različnih razumevanj in njihovih primerjalnih verjetnosti predstavljajo analize pogostosti smiselnih jezikovnih značilnosti: število besed, povprečna dolžina besed, število imen in neprevedenih besed, število eno in dvo črkovnih besed, združevanje besed pri ločilih in vrsticah, zlasti pa deleži prepoznanih črk in prepoznanih besed.

Stvarna verjetnost razumevanja

Stvarna verjetnost je težje določljiva in zahteva še druge analize. Posebno pomembne so primerjave besed po začetnih črkah, ki praviloma predstavljajo tudi začetek besednega korena, saj v predantičnih besedilih praviloma ni sestavljenih besed s predponami. Korenska primerjava nam daje neposredno razumevanje, saj lahko primerjamo pomen besed v slovarjih normiranih jezikov.

Primerjave po zadnjih črkah niso zanesljive, saj so predantični slovenski napisi pisani v narečjih, kjer so zelo pogoste narečne okrajšane, ki pa niso normirane in zato primerjave ne dajejo nedvoumnih izidov. Prav to pa delajo jezikoslovci, ki upoštevajo privzete končnice kot v normiranih jezikih in vsebino pojasnjujejo s poljubnimi imeni, kar nima ustrezne jezikovne osnove in ne daje ustreznih rezultatov.

Osnova stvarnega razumevanje je lahko delež prepoznanih besed, ki se pri primerjalno najverjetnejšem prevodu ohrani ali le malo zniža, pri vsebinsko različnih prevodih pa ustrezno zmanjša. Ob analizi besed na začetno črko se tako dobljeno verjetnost še podkrepi.

Načini primerjalnega jezikoslovja

Primerjalno jezikoslovje je močno orodje, ki z različnimi primerjavami lahko daje ustrezne rezultate, lahko pa tudi lažne izide. Za vsako analizo je treba izbrati ustrezen postopek in jo tudi ustrezno izpeljati. V znanosti velja načelo odprtosti, kar pomeni, da je dobra vsaka analiza, ki daje ustrezne rezultate. Običajni postopki primerjalnega jezikoslovja niso dovolj povedni, zato je bilo treba vpeljati analize, ki neposredno ugotavljajo primerjalno pogostost pokazateljev razumevanja.

Kot najustreznejša primerjava različnih razumevanj se je pokazala analiza prepoznanih črk in besed; kot najustreznejša primerjava verjetnosti različnih razumevanj pa se je pokazala analiza besed po začetnih črkah.

Izvorne analize

Izvorne analize so lahko v pomoč pri razumevanju posameznih besed, če so izvedene stvarno in ne po sedanjih etimoloških slovarjih, ki ne upoštevajo slovenščine kot najustreznejšega in temeljnega sodobnega indoevropskega jezika. Izvorne analize ne dajejo neposrednega razumevanja, ki je vezano na prepoznavnost posameznih besed v normiranih ali nenormiranih narečjih in jezikih, zato so le okvir, ki kaže na ustrezen jezik razumevanja.

Etimološki slovarji podajajo možen izvor iz starih jezikov, ne iščejo pa stvarnega izvora besed, ki so nastale z ubesedenjem tega kar so ljudje videli, slišali, otipali, okusili in občutili ter razumeli, zamislili in naredili.

Zaključek

Dobro ohranjen etruščanski napis iz Perugie je izjemno dobro razumljiv v slovenskem jeziku in njegovih številnih in različnih narečjih. Prečrkovanja zahodnoevropskih jezikoslovcev kažejo na pomanjkljivosti, ki so posledica dosedanjega nerazumevanja, kar posebej velja za črko O, ki jo prečrkujejo kot TH in za črko B s preglasi, ki jo prečrkujejo kot črko F, ki je predantični predslovanski jeziki niso imeli.

Presenetljivo dobro je podan albanski prevod, ki ob zadržanju dosedanjega delno napačnega prečrkovanja, pravilno upošteva ustrezno narečje, saj so tedanji napisi pisani v narečjih. Prav pri vseh primerjavah izkazuje slabše izide od slovenskega, zato je manj verjeten. Kljub dobremu deležu prepoznanih črk in beseda pa izgubi svoj smisel glede na bistveno boljši slovenski prevod, saj sta razumevanji napisa bistveno različni, čeprav opisujeta pokop, napis pa je vendar le en sam.

Slovenski prevod je prepričljiv in potrjuje razumevanje tega napisa v slovenskem jeziku, ki je v svojih narečjih najbolje ohranil značilnosti predantičnega predslovenskega govora.

Literatura

1. Napis iz Perugie, *Prečrkovanje napisa in razumevanje s poljubnimi imeni*, http://en.wikipedia.org/wiki/Cippus_Perusinus
2. G. M. Facchetti, *Napis iz Perugie, Cippus Perusinus, podaja le rečrkovanje napisa*, http://webu2.upmf-grenoble.fr/Haiti/Cours/Ak/Etrusca/Cippo_Perugia.gr.htm

3. Cippus-perusinus, *Prečrkovanje, delitev delno zveznega besedila in razumevanje v narečni albanščini*, <http://cippus-perusinus-translation.blogspot.com/>
4. A. Horak, 50. *Perusínský obelisk*, O Slovanech úplne jinak, co nebylo o Slovanech dosud zmámo, Lipa, Vizovice **1991**, 173-177.
5. A. Berlot, *Cypus aus Peruggia, Eine Studie uber die Sprachen der Rassen oder der Etrusker*, Burlett, Zurich **1966**, 6-45.
6. J. Kollar, *Staroitalija slavjanska, Objevy a dukazy živilu Slavskih, Mesapia*, Cisarske kralovske dvorske a statni tiskarne, Viden **1853**, 249-261.
7. M. L. Greenberg, *Zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika*, Aristej, Maribor **2002**, 63. (M. L. Greenberg, *A Historical Phonology of the Slavic Languages*, Universitätsverlag C. Winter, Heidelberg **2000**).
8. V. Vodopivec, *Primerjava branj Pyrgijskih zlatih ploščic*, zbornik posveta: Praprebivalstvo na tleh srednje Evrope, Jutro, Ljubljana **2003**, 51-63.
9. A. Perdih, G. Tomezzoli, V. Vodopivec, *Comparison of contemporary and ancient languages, Primerjava sedanjih in nekdanjih jezikov*, Zbornik šeste mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2008**, 40-87.
10. V. Vodopivec, *Nabor venetskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik četrte mednarodne konference Evropski staroselci, Jutro, Ljubljana **2006**, 118-144.
11. V. Vodopivec, *Katalog venetskih napisov, besed in prevodov*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 80-175.
12. V. Vodopivec, *Slovar venetskih besed*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 176-204.
13. V. Vodopivec, *Zbir mesapskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik devete mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2011**, 87-130.
14. V. Vodopivec, *Katalog mesapskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Razbiranje ilirskih jezikov, Jutro, Ljubljana **2011**, 197-287.
15. V. Vodopivec, *Slovar Mesapskega jezika*, Razbiranje ilirskih jezikov, Jutro, Ljubljana **2011**, 288-317.
16. P. Jakopin, *Doktorska disertacija, Zgornja meja entropije pri leposlovnih besedilih v Slovenskem jeziku*, Fakulteta za elektrotehniko, Ljubljana, **1999**. <http://www.ff.uni-lj.si/hp/pj/disertacija/statopis.html>
17. G. Tomezzoli, M. Silvestri, *Latin Language Database – iz datotek/from data base: Propertius*, The Latin Library, The Classics Homepage
18. V. Vodopivec, *Jezikovne primerjave črk, dvojčkov in trojčkov*, Zbornik desete mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2011**, 49-66.
19. Splet, *Prevod v angleščino*, http://www.maravot.com/Cippus_Perusinus_trans.html
20. V. Vodopivec, *Zbir retijskih napisov, delitev, prevod in slovar*, Zbornik šeste mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2008**, 118-136.
21. V. Vodopivec, *Katalog retijskih napisov, besed in prevodov*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 224-270.
22. V. Vodopivec, *Besednjak retijskega jezika*, Jezikovni temelji starejše slovenske etnogeneze, Jutro, Ljubljana **2010**, 271-287.
23. DZD, *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, Državna založba Slovenije, Ljubljana **2002**.
24. J. Jurančič, *Slovensko – srbohrvaški slovar*, Državna založba Slovenije, Ljubljana **1989**.
25. M. Pleteršnik, *Slovensko – nemški slovar*, ponatis, Cankarjeva založba, Ljubljana **1974**.
26. V. Vodopivec, *Primerjava sodobnih evropskih, indoevropskih in nekaterih starih jezikov*, Zbornik tretje mednarodne konference Staroselci v Evropi, Jutro, Ljubljana **2005**, 86-106.
27. V. Vodopivec, *Primerjava branj napisa na skrilu iz Kjolmena*, Zbornik osme mednarodne konference Izvor Evropejcev, Jutro, Ljubljana **2010**, 180-188.

Povzetek

Perusinski napis je obravnavalo že več jezikovnih strokovnjakov in različnih raziskovalcev. Prečrkovanja jezikoslovcev so precej enotna in napačna pri prečrkovanju znaka za črko O kot TH in znaka za črko B kot črko F, ki je Etruščani praviloma niso imeli. Očitno je pri prečrkovanju etruščanskih napisov treba upoštevati tudi drugačne možnosti, saj je razvidno večje število preglasov pri izgovorjavi podobnih črk.

Razumevanja so bistveno bolj omejena, po obdelavi pa izstopa albanski prevod, ki pravilno upošteva ustrezno narečje, saj so stari napisi pisani v tedanjih narečjih. Kljub dobri obdelavi in izpolnjevanju postavljenih meja pa po podrobni primerjavi s slovenskim prevodom izgubi svoj smisel, albanščina pa se ne izkaže kot ustrezen jezik razumevanja.

Češki Horakov prevod temelji na drugačnem, žal neustreznem prečrkovanju, ki ni dalo dobrih izidov razumevanja. Zato je slabši od albanskega prevoda, primerjalno pa nedvoumno kaže na boljše možnosti razumevanja v slovanskih jezikih.

Češki Kollarjev prevod temelji na dotedanjih pojasnjevanjih z imeni, kar ni dalo dobrih izidov razumevanja, zato je le malo boljši od Horakovega prevoda.

Berlotov prevod temelji na zelo spremenjenem prečrkovanju, ki pa je očitno napačno in ni skladno s prečrkovanji drugih etruščanskih napisov. Napačno prečrkovanje daje tudi slabše rezultate, saj dosega podobno verjetnost kot albanski prevod.

Slovenščina s številnimi in raznolikimi narečji se je ponovno izkazala kot uspešno orodje pri razumevanju etruščanskega napisa iz Perugie, saj prevod dosega izjemne izide tako pri prepoznanih črkah, kot pri prepoznanih besedah. Vsebina opisuje pokojnikovo pomembnost, umnost in delo za skupnost, kot so jo občutili svojci.